

Projekt

z dnia 6 sierpnia 2025 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY GMINY POLSKA CEREKIEW**

z dnia 16 września 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024r. poz. 1465) oraz art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024r. poz. 1292) Rada Gminy Polska Cerekiew uchwala, co następuje :

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028”, pozytywnie zaopiniowany przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Polska Cerekiew.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POLSKA CEREKIEW NA LATA 2025- 2028

Polska Cerekiew, 2025 r.

Spis treści

1.	Wstęp	4
2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	12
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	12
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i regionu	14
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	16
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Polska Cerekiew).....	16
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	21
5.2.1.	Charakterystyka Gminy Polska Cerekiew.....	21
5.2.2.	Krajobraz kulturowy	22
5.2.3.	Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy.....	27
5.2.5.	Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Opolskiego.....	28
5.2.6.	Zestawienie obiektów z terenu Gminy Polska Cerekiew wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	36
5.2.7.	Zabytki ruchome	40
5.2.8.	Zabytki archeologiczne.....	50
5.2.9.	Muzea i zabytki w zbiorach muzealnych	52
5.2.10.	Dziedzictwo niematerialne.....	52
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	53
7.	Założenia programowe	55
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	60
9.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	60

10.	<i>Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....</i>	61
11.	<i>Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....</i>	69
	<i>Załącznik nr 1 – Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków</i>	70
	<i>Aneks numer 1 – wykaz zabytków nieruchomych</i>	70
	<i>Aneks numer 2 – wykaz zabytków archeologicznych</i>	75
	<i>Spis tabel.....</i>	90
	<i>Spis fotografii i rysunków</i>	90

1. Wstęp

Zgodnie z art. 87 y z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) gmina ma obowiązek sporządzić gminny program opieki nad zabytkami. Program ten jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy jako jednostki podziału administracyjnego. Dotyczą nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, a rolą programu jest wzbudzenie w lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej poprzez uświadamianie mieszkańcom znaczenia lokalnych wartości kulturowych.

Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu kulturowego oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są wcześniej wspomniane przepisy wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.). Zapis w ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program jest potem ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowią trzy poniższe ustawy:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.)

Ustawa jest kluczowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony zabytków. Definiuje ona m.in. pojęcie zabytku, reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, formy finansowania opieki nad zabytkami, zasady prowadzenia badań przy zabytkach, etc. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie

niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5, który określa w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6 klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art. 7, który określa formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Do rejestru można wpisać także otoczenie, nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny.

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na ww. listę wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,

10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,

11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,

12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,

13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Park kulturowy

Park Kulturowy jest tworzony w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 17, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 20, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.
5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:
 - 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
 - 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
 - 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Nowelizacja ustawy z dnia 22 czerwca 2017 roku wprowadziła zapis, mający na celu ochronę obiektów zabytkowych, co do których zostało wszczęte postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, ale decyzja nie jest jeszcze ostateczna: *„od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku”*. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (Art. 10 a).

W ramach nowelizacji ustawy Art. 81. 1. mówi, iż w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2023 poz. 40)

Zapis w ustawie informuje, że zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami (art. 7 ust.1, pkt 9).

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m.in.:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2023 poz. 977 z późn. zm.)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej. Zgodnie z nowelizacją ustawy gminy zostały zobligowane do sporządzenia planu ogólnego. Gminy powinny sporządzić plany lokalne do 31 grudnia 2025 r., po tym terminie studia przestaną obowiązywać.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2023 poz. 682 z późn. zm.)

Przepisy tej ustawy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2, ust 2 pkt 3). W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje

projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków lub do gminnej ewidencji zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępnie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2022 poz. 2556)

Ustawa wskazuje, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2022 poz. 916 z późn. zm.)

Ustawa określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wdaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2023 poz. 344 z późn. zm.)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2020 poz. 194)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2023 poz. 571 z późn. zm.)

Ustawa informuje, że gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe/stowarzyszenia.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zawierają:

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022 poz. 385 z późn. zm.)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022 poz. 2393)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020 poz. 164)

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 roku Nr 102, poz. 1066),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2019 poz. 1811),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019 poz. 1470).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028, jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 (Uchwała Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2023 r.)

Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)

Znaczenie dokumentu w kontekście programu opieki nad zabytkami jest istotne, gdyż jednym z ustawowych celów programów opieki nad zabytkami jest włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Koncepcja kładzie nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. Uwzględnia także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Diagnoza w zakresie objętym programowaniem strategicznym opiera się na trzech obszarach:

- obszar 1: współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 kultura wskazano m.in. na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze krajowym nie wykazuje objawów zniszczenia). Jednocześnie wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego, które zarówno w Polsce, jak i na świecie, odgrywają również coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej.

Jako cel główny SRKS wskazała wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:
 - Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
 - Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich:

- Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
- Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
- Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
- Wzmacnianie promocji kultury polskiej za granicą.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
 - Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
 - Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
 - Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i regionu

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028 wykazuje spójność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim i regionalnym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego (Uchwała nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r.)

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego (PZPWO) jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu. Aktualne kierunki polityki przestrzennej w zakresie dziedzictwa kulturowego zostały ustalone w nowym, obowiązującym od 2019 r. PZPWO i obejmują:

- 1) zachowanie ciągłości dziedzictwa regionalnego,
- 2) umiejętne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego,
- 3) kształtowanie tożsamości regionalnej i budowanie klimatu społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

Dla realizacji tych kierunków wytypowano następujące zasady i działania je uzupełniające:

1. Poszanowanie dla wartości zasobu kulturowego struktur zurbanizowanych.
2. Podporządkowanie działań inwestycyjnych w historycznych terenach zurbanizowanych i ich otoczeniu, ochronie wartości zasobu i jego ekspozycji.
3. Harmonizowanie zabudowy i zagospodarowania w otoczeniu obiektów zachowanego dziedzictwa kulturowego z cechami architektoniczno-urbanistycznymi tych obiektów.
4. Porządkowanie zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych (eliminowanie obiektów niezgodnych z charakterem obszaru zabytkowego).
5. Zwiększanie dostępności do zabytków dla mieszkańców, turystów i inwestorów.
6. Podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej.

Polityka opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej jest skierowana do obszarów o cennych walorach krajobrazu i dziedzictwa kulturowego oraz do dóbr kultury współczesnej, miast i miejscowości z cennymi układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zabytkami, oraz do pozostałych obszarów województwa.

Główne działania w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego winny powinny skupić się na następujących kwestiach:

- kontynuacji rewitalizacji historycznych zespołów staromiejskich i układów wiejskich,
- odnowie zabytkowych zespołów wraz z adaptowaniem do nowych funkcji,
- rozwoju nowych form obszarowej ochrony krajobrazu kulturowego, w tym systemu pomników historii i parków kulturowych.

Program opieki nad zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020 – 2023 (Uchwała Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r.)

Program zakłada realizację dwóch celów strategicznych:

CEL STRATEGICZNY I – SKUTECZNA OCHRONA I OPIEKA NAD REGIONALNYM DZIEDZICTWEM KULTUROWYM

CEL STRATEGICZNY II – ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ŹRÓDŁO TOŻSAMOŚCI I WYZNACZANIA KIERUNKÓW ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Cele strategiczne dookreślają priorytety i kierunki działań. W ramach poszczególnych kierunków zaproponowano również realizację określonych zadań, powinny one być uwzględniane na etapie realizacji niniejszego Programu opieki.

CEL STRATEGICZNY I – SKUTECZNA OCHRONA I OPIEKA NAD REGIONALNYM DZIEDZICTWEM KULTUROWYM			
PRIORYTET 1	PRIORYTET 2	PRIORYTET 3	PRIORYTET 4
Utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego	Badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego	Ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze	Profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego
KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:
1 Zachowanie obiektów i zespołów zabytkowych i ich otoczenia w dobrym stanie technicznym i estetycznym	Weryfikacja i uzupełnienia rejestru zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków	Wdrażanie narzędzi dedykowanych ochronie krajobrazu kulturowego	Zwiększanie aktywności samorządów w obszarze dziedzictwa kulturowego
2 Systemowe działania na rzecz zabytków stanowiący wyróżnik regionu oraz obiektów zagrożonych	Zwiększanie roli środowisk naukowych w działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego	Realizacja świadomej ochrony krajobrazu kulturowego	Rozwój opieki instytucjonalnej nad dziedzictwem kulturowym
3 Działania na rzecz utrzymania tradycyjnej zabudowy oraz stosowania tradycyjnych materiałów i form architektonicznych	Monitorowanie stanu zachowania zabytków ruchomych województwa opolskiego	Integracja działań ochrony krajobrazu w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	Wdrażanie nowoczesnych narzędzi ochrony zabytków
4	Opracowanie listy dóbr kultury współczesnej Opolszczyzny		
CEL STRATEGICZNY II – ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ŹRÓDŁO TOŻSAMOŚCI I WYZNACZANIA KIERUNKÓW ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO			
PRIORYTET 1	PRIORYTET 2	PRIORYTET 3	PRIORYTET 4
Zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej	Rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego	Edukacja na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe	Świadome wykorzystywanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu
KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:
1 Wzmacnianie znaczenia dziedzictwa niematerialnego	Rozwijanie współpracy regionalnej w obszarze dziedzictwa kulturowego	Zwiększanie aktywności społecznej w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego	Rozwój oferty spędzania czasu wolnego z oparciem o wartości krajobrazu kulturowego
2 Wspieranie działalności twórców ludowych i rzemieślników	Integracja osób i środowisk związanych z ochroną i opieką nad zabytkami	Opracowanie kompleksowej oferty edukacyjnej dotyczącej dziedzictwa kulturowego	Wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem lokalnych usług i produktów wykorzystujących zasoby materialne i niematerialne dziedzictwa
3 Popularyzacja wielokulturowego dziedzictwa Śląska Opolskiego			Tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030 (Uchwała Nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 roku)

Wizja województwa w perspektywie do 2030 roku brzmi następująco:

Opolskie w 2030 roku to region cenionej jakości życia wynikającej z unikalnego i uniwersalnego łączenia różnorodności: dynamiki i równowagi, nowoczesności i tradycji oraz otwartości i integracji

Cel operacyjny wykazujący spójność z przedmiotowym opracowaniem: CENIONA MARKA REGIONU

W ramach tego celu przewidziane są następujące kierunki działań:

- dbałość o zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego (zintegrowane zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym; popularyzacja wiedzy o regionie i jego mieszkańcach pochodzących z różnych kręgów kulturowych: polskiego, niemieckiego, śląskiego, kresowego, czeskiego i romskiego; propagowanie i kultywowanie tradycji wyróżniających region oraz etosu pracy i solidności; upamiętnianie ważnych wydarzeń z historii regionu; promocja i rozwój dziedzictwa kulinarnego regionu; działania na rzecz zachowania i przystosowania zabytków do nowych funkcji użytkowych, w szczególności służących kulturze, turystyce, edukacji; wsparcie dla становienia parków kulturowych);
- budowa wizerunku Zielonego Opolskiego (promowanie: zielonych walorów i produktów regionu, wysokiej jakości życia w połączeniu z rosnącą świadomością ekologiczną mieszkańców, Opolskiego jako słów regionu, koncepcji inteligentnych wsi (tzw. smart villages); wsparcie wykorzystania car-sharingu, hulajnóg i rowerów);
- rozwój silnych produktów turystycznych (wsparcie działań służących tworzeniu nowych oraz wzmacnianiu już istniejących produktów turystycznych; wspieranie działań integrujących produkty turystyczne adresowane do konkretnych grup docelowych);
- nowoczesny marketing regionu (międzyinstytucjonalna współpraca na rzecz skutecznej promocji regionu; wzmacnianie zdolności instytucji i organizacji do wykorzystywania nowoczesnych narzędzi komunikacji; wspieranie działań zwiększających dostęp do informacji o regionie, wydarzeniach i jego walorach; promocja i rozwój innowacyjnych platform usługowych).

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Polska Cerekiew)

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028, jest zbieżny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym i opracowaniami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy oraz zawierającymi ustalenia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, opisanymi poniżej:

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Polska Cerekiew (Uchwała Nr XIX/134/2008 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z 29.12.2008 r.)

Studium jest dokumentem kształtującym politykę przestrzenną gminy, koordynującym ustalenia planów miejscowych oraz promującym gminę na zewnątrz. Zawiera przestrzenne odzwierciedlenie przyjętej strategii rozwoju gminy, stanowi podstawę do opracowania przez wójta nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W rozdziale II – „Uwarunkowania historyczno-kulturowe i krajobrazowe” przedstawiano zarys pradziejów osadnictwa na terenie gminy (z wykazem stanowisk archeologicznych) oraz rozwoju osadnictwa w czasach nowożytnych, przedstawiono występujące w gminie typy morfologiczne wsi.

Studium zaproponowało powstanie kilku stref ochrony konserwatorskiej dla obszarów szczególnie wartościowych, o bardzo dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej:

- Polska Cerekiew
 - układ przestrzenny wsi obejmujący ruinę zamku wraz z towarzyszącą mu zabudową i parkiem krajobrazowym, zespół zabudowy małomiasteczkowej, robotniczej, oraz częściowo chroniony układ wsi kmiecej. Strefa typu „B” ochrony konserwatorskiej, z obowiązkiem:
 - zachowania, konserwacji i rewitalizacji elementów układu, tj. układu parceli budowlanych, zabudowy, układu dróg i placów, nawierzchni i zieleni towarzyszącej,
 - dostosowania nowej zabudowy do kompozycji historycznej,
 - dążenia do usunięcia funkcji i elementów przestrzennych uznanych za zniekształcające układ,
 - znalezienia współczesnych funkcji dla obiektów zabytkowych i eliminacji funkcji uciążliwej.

W strefie tej przyznaje się priorytet wymaganiom konserwatorskim i uznaje się za konieczne opracowanie m.p.z.p.

- Zakrzów – wieś kmiecia wraz z cmentarzem, pałacem z parkiem krajobrazowym oraz folwarkiem z dworem; Grzędzin – wieś z układem placowym; Wronin – wieś o układzie ulicowym. Strefa typu „B” ochrony konserwatorskiej obejmująca ochroną i rewitalizacją:
 - zasadnicze elementy historycznego rozplanowania (układ dróg, podział działek, sposób zabudowy i zagospodarowania terenu, układ zieleni),
 - obiekty chronione z dostosowaniem do nowych funkcji na podstawie opinii konserwatorskiej,
 - odtworzenie i uzupełnianie układu z zachowaniem jego cech przestrzennych i architektonicznych, opiniowane przez WKZ.
- Ciężkowice – założenie pałacowo-parkowe (ochrona układu przestrzennego folwarku wraz z parkiem krajobrazowym oraz nawierzchnią dróg i towarzyszących im szpalerów zieleni); Witosławice – układ przestrzenny wsi; Dzielawy – układ przestrzenny wsi; Grzędzin, Wronin. Strefa typu „K” ochrony krajobrazu kulturowo-przyrodniczego:
 - ochrona całego układu przestrzennego wraz z towarzyszącą zielenią komponowaną, z wyraźnym zróżnicowaniem cech architektoniczno-przestrzennych elementów jego struktury,
 - ochrona i rewitalizacja obiektów objętych ochroną konserwatorską,
 - uzupełnienie układu nowymi obiektami na podstawie opinii konserwatorskiej,
 - ochrona krajobrazu naturalnego i związanego z założeniami historycznymi, w tym szczególnie istniejących form użytkowania i ukształtowania terenu, układu dróg, miedz, zadrzewień śródpolnych, szpalerów, cieków i zbiorników wodnych.
- Zespół wsi Wronin – Grzędzin, uzupełniony o wsie Witosławice, Łaniec i Dzielawy. Proponuje się utrzymanie projektowanej strefy ochrony krajobrazu przyrodniczego. W przypadku rezygnacji z utworzenia projektowanej strefy należy zachować strefę ochrony krajobrazu kulturowo-przyrodniczego.
- Strefa typu „E” ekspozycji zabytkowych układów przestrzennych:
 - wzdłuż drogi krajowej Opole – Racibórz we wsi Polska Cerekiew,
 - wzdłuż drogi krajowej Baborów – Błężowice (droga krajobrazowa),
 - wzdłuż doliny cieku wodnego Cisek, w rejonie wsi Wronin – Grzędzin – Dzielawy – Witosławice,
 - po obu stronach drogi Zakrzów – Jaborowice, obejmujący dolinę cieku Cisek.

- zabudowa wsi Ligota Mała i Łaniec, zespół zabudowy robotniczej położony we wsiach Polska Cerekiew i Wronin. Ochroną należy objąć zespoły zabudowy o niewielkich wartościach kulturowych, a większych walorach krajobrazowych, reprezentowanych przez zespoły o jednakowych cechach przestrzennych,
- rejon wsi Wronin – Grzędzin – Łaniec. Strefa ochrony archeologicznej obejmująca zespół udokumentowanych stanowisk archeologicznych,
- teren doliny cieku wodnego Cisek do wysokości pierwszej terasy nadzalewowej, ze szczególnym uwzględnieniem rejonu wsi Zakrzów. Strefa typu „OW” obserwacji archeologicznej.

W Studium zidentyfikowano również zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego:

- dla stanowisk archeologicznych głównym zagrożeniem jest nieprawidłowe użytkowanie terenu (szczególnie dotyczy to grodziska znajdującego się na gruntach wsi Dzielawy, przez które przebiega lokalna linia kolejowa), oraz erozja gleb i wynikające z niej zmiany ukształtowania terenu (zbrocza doliny Płaskowyżu Głubczyckiego),
- najpoważniejszym zagrożeniem dla obiektów zabytkowych w gminie jest brak ich użytkowania oraz brak bieżących remontów i konserwacji.
- techniczne zużycie istniejącej zabudowy, brak pieniędzy na bieżącą konserwację i remonty, brak zainteresowania właściciela (który np. wybudował drugi dom mieszkalny na istniejącej działce), a często brak jego świadomości, że obiekt jest zabytkowy,
- realizacje nowych obiektów bez zrozumienia i zachowania podstawowych zasad kompozycji przestrzeni, a w efekcie wprowadzanie elementów zagospodarowania terenu kontrastujących lub dysharmonijnych z istniejącą kompozycją zespołu,
- niekorzystne procesy demograficzne we wsiach gminy Polska Cerekiew prowadzące do likwidacji istniejącej zabudowy (Jaborowice).

Rozdział został uzupełniony o wykaz obiektów w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

W rozdziale VI – „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” przedstawiono Cele przestrzenne rozwoju gminy:

- kształtowanie struktury terenów zabudowanych efektywnej i sprawnie funkcjonującej.
- kształtowanie zróżnicowanego środowiska terenów zabudowanych, nacechowanego indywidualnym charakterem, pozbawionego schematyzmu i nadmiernej standaryzacji zabudowy, pełnego treści kulturowej.
- dążenie do tworzenia nowych walorów funkcjonalnych i użytkowych, poprawa walorów estetycznych krajobrazu kulturowego, ochrona układów i elementów zabytkowej struktury.

Ochrona dziedzictwa kulturowego ma swoje odzwierciedlenie w politykach szczegółowych (podrozdział 5.2.1):

- Polityka szczegółowa nr 5 – w celu ochrony i zachowania struktury fizjonomicznej krajobrazu naturalno-kulturowego, a także w celu zachowania bioróżnorodności, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY WARTOŚCI KRAJOBRAZU KULTUROWO-PRZYRODNICZEGO;
- Polityka szczegółowa nr 6 – w celu przywrócenia do stanu właściwego zasobów i składników przyrody oraz utrzymania wysokich wartości przyrodniczych obszarów zubożonych poprzez gospodarczą działalność człowieka, wyznacza się strefę polityki: REWALORYZACJI WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH I KRAJOBRAZU;

- Polityka szczegółowa nr 9 – w celu zachowania neutralności obszaru znajdującego się w polu obserwacji zabudowy, stanowiącej istotę widoku i główny przedmiot ochrony, niedopuszczenia do jej przesłonięcia lub zakłócenia, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA PRZEDPOLA WIDOKU JEDNOSTKI ARCHITEKTONICZNO-KRAJOBRAZOWEJ;
- Polityka szczegółowa nr 10 – w celu zachowania neutralności obszaru znajdującego się w polu ekspozycji otwartego krajobrazu przyrodniczo kulturowego, stanowiącej istotę widoku panoramicznego, niedopuszczenia do jego przesłonięcia lub zakłócenia, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA PLANU DALEKIEGO WIDOKU;
- Polityka szczegółowa nr 11 – w celu ochrony i zachowania zabytkowego układu przestrzennego średniowiecznej osady targowej oraz jego oprawy architektonicznej, wyznacza się strefę: SZCZEGÓLNEJ OCHRONY KONSERWATORSKIEJ;
- Polityka szczegółowa nr 12 – w celu ochrony, zachowania i eksponowania lokalnych wartości kulturowych, historycznych i estetycznych założeń ruralistycznych, zachowanych w układzie i substancji, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY SZCZEGÓLNYCH WARTOŚCI KULTUROWYCH ZAŁOŻEŃ WIEJSKICH;
- Polityka szczegółowa nr 13 – w celu ochrony zespołów zabudowy o wyjątkowych wartościach historycznych, kulturowych i estetycznych, zachowanych w układzie przestrzennym i substancji, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY ELEMENTÓW HISTORYCZNEJ STRUKTURY PRZESTRZENNEJ;
- Polityka szczegółowa nr 14 – w celu zachowania i uzupełnienia zespołów zabudowy rolniczej, rolno-robotniczej i robotniczej, o zdefiniowanej i unikalnej formie architektoniczno-przestrzennej, posiadającej wartość krajobrazowo- kulturową w skali lokalnej, wyznacza się strefę polityki: TRWAŁEGO ZACHOWANIA ŁADU PRZESTRZENNEGO;
- Polityka szczegółowa nr 15 – w celu nadania i przywrócenia świetności częściowo zdewastowanym zespołom i obiektom historycznej struktury przestrzennej, utrwalenia ich wartości kulturowych oraz kompozycji przestrzennej, a także dla osiągnięcia wyższych standardów funkcjonowania obszaru, wyznacza się strefę polityki: REWALORYZACJI ELEMENTÓW HISTORYCZNEJ STRUKTURY PRZESTRZENNEJ;
- Polityka szczegółowa nr 16 – w celu kontynuacji w dużym stopniu już określonych zasad kompozycji przestrzennej istniejących zespołów zabudowy, poprawy warunków życia mieszkańców, podniesienia standardów technicznych i użytkowych obszaru, a także wprowadzenia estetyki krajobrazu współczesnego, wyznacza się strefę polityki: ADAPTACJI I KONTYNUACJI ISTNIEJĄCEGO ŁADU PRZESTRZENNEGO.

Określono również Polityki specjalne w zakresie ochrony wartości kulturowych (podrozdział 5.2.1):

- Polityka strefy ochrony relikwów archeologicznych – w celu ochrony potencjalnych obszarów o nierozpoznanych i nieprzebadanych zasobach archeologicznych, w tym szczególnie terenów zabudowanych osad gminy, wyznacza się strefę polityki: STREFY OBSERWACJI ARCHEOLOGICZNEJ;
- Polityka ochrony stanowisk archeologicznych – w celu ochrony miejsc znalezisk archeologicznych, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH;
- Polityka strefy ochrony konserwatorskiej typu „B” – w celu ochrony zachowanych historycznych założeń przestrzennych zespołów zabudowy miejskiej i wiejskiej wraz z historycznym przebiegiem ulic i placów, w powiązaniu z zabytkowymi elementami struktury przestrzennej, świadczących o tożsamości kulturowej gminy, ich eksponowania oraz nadania właściwej rangi

miejscu, a także w celu ochrony i utrwalenia historycznie ukształtowanych walorów estetycznych i krajobrazowych, zawartych w unikalnych zespołach przestrzennych i ich elementach, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ PRZESTRZENNYCH I ICH KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.

W zakresie kształtowania krajobrazu określono również Polityki specjalne:

- Polityka obszaru chronionego krajobrazu – w celu ochrony wysokich wartości estetycznych i ekologicznych obszarów, wyróżniających się krajobrazowo, oraz zapewnienia ich względnej równowagi ekologicznej, częściowo zniszczonej na skutek gospodarczej działalności człowieka, wyznacza się strefę polityki: OBSZARU CHRONIONEGO KRAJOBRAZU;
- Polityka ochrony ciągu widokowego – w celu zapewnienia pozytywnych wrażeń estetycznych z komunikacyjnego ciągu krajobrazowego, ustala się politykę: OCHRONY CIĄGU WIDOKOWEGO;
- Polityka ochrony punktu widokowego – w celu umożliwienia obserwacji dalekiego lub bliskiego widoku, z miejsca stanowiącego naturalne wyniesienie terenu, a także utrzymania roli punktów widokowych, wyznacza się strefę polityki: OCHRONY PUNKTU WIDOKOWEGO.

Zgodnie ze zmianami w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, które weszły w życie 24 września 2023 r., studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Polska Cerekiew obowiązuje do końca 2025 r. Zastąpi go plan ogólny.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają wymierny wpływ na sposób kształtowania i zagospodarowania przestrzeni, są bowiem podstawowym instrumentem wdrażania polityki przestrzennej ujętej w Studium. Wymierną korzyścią posiadania aktualnych planów miejscowych jest możliwość szybkiego wystąpienia o pozwolenie budowlane i realizacji inwestycji, a w konsekwencji zatrzymanie inwestora w gminie.

W 2023 roku obszar gminy Polska Cerekiew w 45,8% pokryty był miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są symulatorem rozwoju gminy, są wystarczające i pozwalają na rozwój gminy pod względem inwestycyjnym jak i mieszkaniowym. Na terenie gminy nie ma terenów, dla których istnieje obowiązek sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów prawa.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy:

- Uchwała nr VI/58/2003 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z dnia 27 czerwca 2003 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego północno-zachodniej części wsi Zakrzów,
- Uchwała nr VI/59/2003 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z dnia 27 czerwca 2003 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zespołu wsi Polska Cerekiew,
- Uchwała nr XXVI/219/2006 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z dnia 2 marca 2006 roku w sprawie zmiany nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zespołu wsi Polska Cerekiew – Ciężkowice – wieś Polska Cerekiew ul. Ciepłodolska – tereny usługowe,
- Uchwała nr XXVI/220/2006 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z dnia 2 marca 2006 roku w sprawie zmiany nr 2 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zespołu wsi Polska Cerekiew – tereny produkcyjno-składowe,

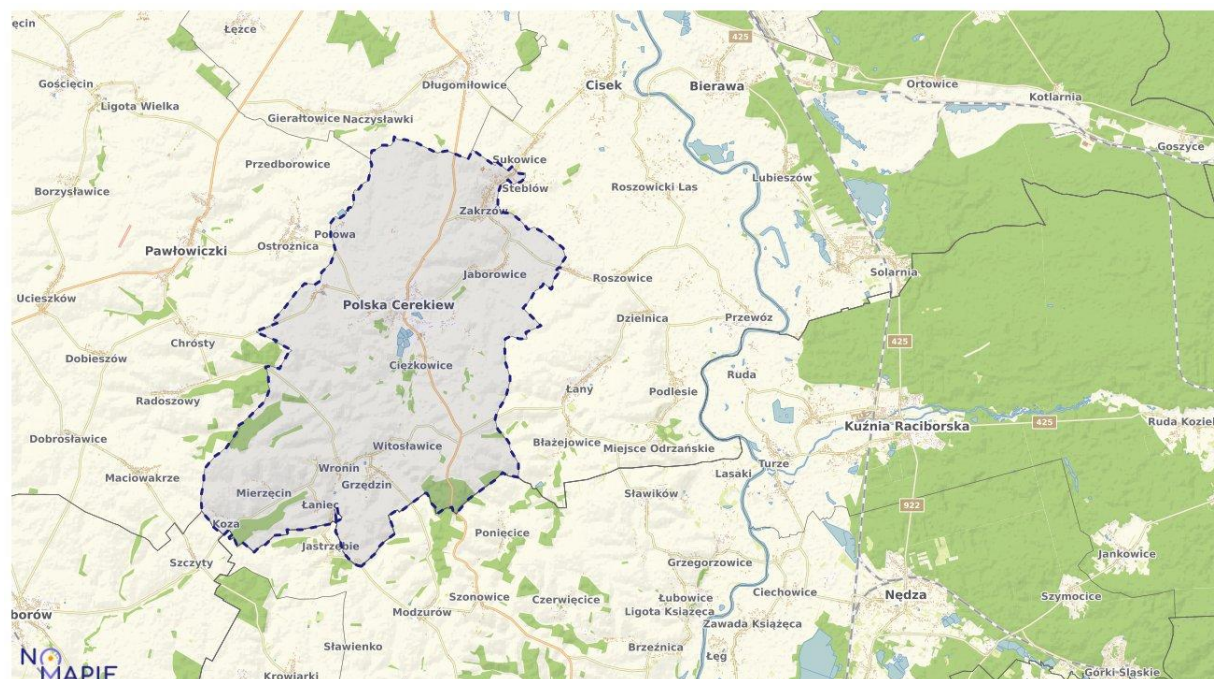
- Uchwała nr VIII/46/2007 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z dnia 28 czerwca 2007 roku w sprawie zmiany nr 2 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zespołu wsi Polska Cerekiew–Ciężkowice ul. Fabryczna– Dworcowa–Cieplodolska– rejon Cukrowni,
- Uchwała nr XIX/134/2008 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z dnia 29 grudnia 2008 roku w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Polska Cerekiew,
- Uchwała Nr XXXII/209/2010 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z dnia 22 września 2010 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Polska Cerekiew w zakresie niezbędnym do realizacji zespołu elektrowni wiatrowych,
- Uchwała Nr X/58/2011 Rady Gminy w Polskiej Cerekwi z dnia 30 listopada 2011 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów sportowo-rekreacyjnych we wsi Zakrzów,
- Uchwała Nr XVIII/105/2020 Rady Gminy Polska Cerekiew z dnia 30 czerwca 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębów geodezyjnych Ciężkowice i Polska Cerekiew na terenie gminy Polska Cerekiew,
- Uchwała Nr XIX/110/2020 Rady Gminy Polska Cerekiew z dnia 24 września 2020 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w sołectwie Ciężkowice,
- Uchwała Nr XLVI/263/2023 Rady Gminy Polska Cerekiew z dnia 26 października 2023 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszary położone w sołectwach Polska Cerekiew i Ciężkowice.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka Gminy Polska Cerekiew

Gmina Polska Cerekiew położona jest w południowo-wschodniej części woj. Opolskiego w dolinie małego dopływu Odry – Wrońskiej Wody. Leży w regionie Niziny Śląskiej, na przejściu dwóch subregionów: od zachodu Płaskowyżu Głubczyckiego i od wschodu Kotliny Raciborskiej (Kozielskiej). Znajduje się w zasięgu oddziaływania subregionalnego ośrodka miejskiego Kędzierzyna-Koźła. Gmina graniczy od południowego zachodu z gminą Baborów, od zachodu z gminą Pawłowiczki, od północy z gminą Reńska Wieś, a od wschodu z gminą Cisek. Natomiast od południa gmina Polska Cerekiew graniczy z gminą Rudnik leżącą już w województwie śląskim.

Zajmuje powierzchnię 60 km².

Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Polska Cerekiew.

W jej skład wchodzi 13 sołectw: Polska Cerekiew, Zakrzów, Połowa, Ligota Mała, Jaborowice, Ciężkowice, Witosławice, Dzielawy, Wronin, Grzędzin, Łaniec, Mierzęcín i Koza.

Podstawową funkcją gospodarczą gminy jest rolnictwo. Jego rozwojowi sprzyjają bardzo dobre warunki środowiska przyrodniczego. Gminę Polska Cerekiew cechuje wysoki udział użytków rolnych, które zajmują 85,8% jej powierzchni, w tym niewielki udział mają użytki zielone, stanowiące 16,3% powierzchni użytków rolnych. Lasy i grunty leśne stanowią zaledwie 5,4% powierzchni gminy, a pozostałe 8,0% to tereny zainwestowane lub nieużytki. W strukturze gleb przeważają ziemie o wysokiej wartości bonitacyjnej, jedne z najlepszych w województwie.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

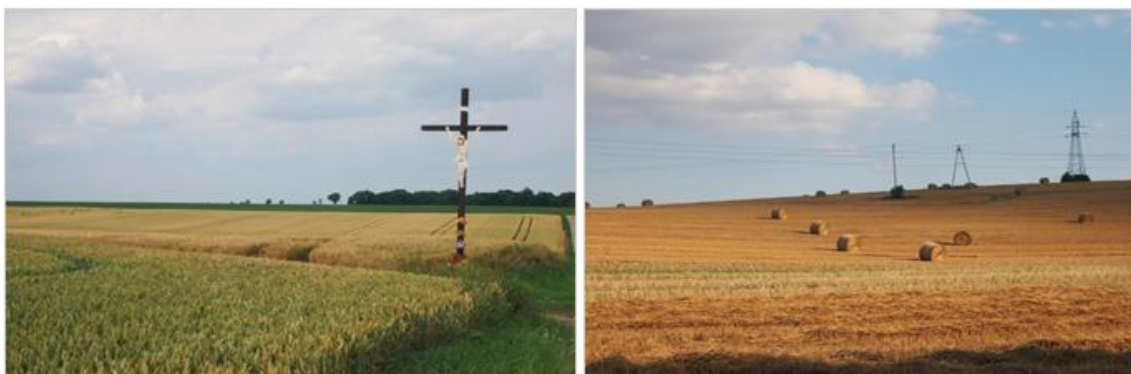
Krajobraz kulturowy gminy Polska Cerekiew, rozumiany jako ukształtowany antropogenicznie fragment przestrzeni geograficznej, łączący elementy środowiska przyrodniczego i kulturowego, jest stosunkowo jednolity. Obszar ten posiada wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe, związane z występowaniem rozległych obszarów rolnych oraz miejscowości ukształtowanych w wielowiekowym procesie osadniczym. Ośią krajobrazową przecinającą gminę w poprzek jest dolina potoku Cisek z przeplatającą się z nią nieczynną linią kolejową Kędzierzyn-Koźle Zachodnie (Koźle) Baborów (utworzoną w 1898 r., zamkniętą dla ruchu pasażerskiego i towarowego po 100 latach). Można wydzielić trzy główne typy krajobrazu kulturowego, które tworzą harmonijną całość gminy o charakterze wiejskim.

Krajobraz rolniczy

Gmina Polska Cerekiew jest gminą typowo rolniczą, ale charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, na którą składa się obniżenie Kotliny Raciborskiej obejmujące środkowo-północną część gminy oraz teren podgórski Płaskowyżu Głubczyckiego. Rzeźba terenu jest bardzo bogata i zmienia się w różnych częściach gminy z równej na falistą, pagórkowatą i wysokopagórkowatą rozczłonowaną przez szereg dolin, często suchych.

Charakterystycznym obrazem są duże powierzchnie pól uprawnych gdzieśgdzie poprzecinane łąkami kośnymi. Występujące tu pagórki są zazwyczaj rozległe, płaskie lub słabo zaokrąglone i opadają ku

otaczającym je dolinom wyraźnymi zboczami. Teren ten w większości położony jest w dorzeczu Odry, jego jedynymi większymi ciekami wodnymi jest Potok Cisek – bezpośredni dopływ Odry oraz potok Wrońska Woda, który jest lewobrzeżnym dopływem tego pierwszego.

Okolice wsi Dzielawy i Polskiej Cerekwi

Krzyż kamienny we wsi Łaniec
postawiony przy granicy gminy

Jaz zastawkowy na Potoku Cisek
(Jaborowice)

Cennym, szczególnie dla lokalnej społeczności, uzupełnieniem tego krajobrazu są drewniane i kamienne krzyże oraz kapliczki umiejscowione w centrach wsi, przy drogach wjazdowych do nich bądź przy rozstajach dróg. Zdarzają się również krzyże ustawione przy polach uprawnych na pamiątkę wydarzeń z życia wsi.

Krajobraz wiejski

W krajobraz przyrodniczy gminy wplecione są ruralistyczne układy przestrzenne, nieraz z zachowanym do dziś czytelnym historycznym rozplanowaniem wsi. Pomimo stosunkowo dużego stopnia przekształceń (przebudowań, rozbiórek) samej substancji zabytkowej, wsie zachowały swój dawny charakter. Wytworzone w historycznym procesie rozwoju struktury i formy osadnictwa na terenie gminy Polska

Cerekiew charakteryzują się wieloma cechami wspólnymi, wyrażającymi podobne mechanizmy procesów rozwojowych. Ważny wpływ na kształt przestrzenny wsi i ich zabudowę miała realizacja w 1898 r. linii kolejowej relacji Koźle-Baborów.

Większość wsi w gminie to wsie powstałe samorzutnie, które nie przeszły jednorazowej regulacji, charakterystycznej dla wsi lokowanych na prawie niemieckim. Są to zazwyczaj wsie o małych rozmiarach z nieregularnymi układami pól. Tylko cztery wsie gminy (Zakrzów, Ligota Mała, Mierzęcín i Koza) to wsie regularne, powstałe w wyniku jednorazowego założenia.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Polska Cerekiew wyróżnia 5 typów morfologicznych układów wsi: układ wsi wielodrożnej (Polska Cerekiew), owalnica (Zakrzów), wieś placowa (Grzędzin), rzędowa (Połowa, Koza i Mierzęcín) oraz najczęściej występująca w gminie ulicówka (Dzielawy, Witosławice, Ligota Mała, Łaniec, Jaborowice oraz wsie z folwarkiem: Wronin i Ciężkowice).

Ciekawą formę przestrzenną na terenie gminy prezentuje dobrze zachowana wieś Grzędzin, której układ przestrzenny jest wynikiem wielorakich czynników społeczno-ekonomicznych. Z kolei wieś Zakrzów, mimo wielu nawarstwień historycznych, jako jedyna reprezentuje czytelny genetyczny układ wsi owalnicy.

Na przestrzeni wieków rozwój prawie wszystkich osad gminy był powolny (z wyłączeniem Polskiej Cerekwi i Zakrzowa) z widoczną zmianą funkcji i pierwotnych układów przestrzennych w stosunku do przeszłości. Na poważne zmiany w morfogenetycznych układach ruralistycznych wpłynęły jednostkowe wydarzenia historyczne i społeczno-gospodarcze (np. budowa kolei i cukrowni) oraz generalnie niska pozycja ekonomiczna mieszkańców, powodująca szybkie zastąpienie pierwotnej (produkcyjnej) funkcji wsi funkcją mieszkaniową.

Obecny kształt wsi łączy więc w sobie szereg typów zabudowy o różnym pochodzeniu, funkcjach i charakterze architektonicznym. Obok siebie istnieją tu przykłady zespołów zabudowy feudalnej (zamki, pałace), regularne siedliska chłopskie, zespoły zabudowy robotniczej, zabudowy willowej i małomiasteczkowej, a także zabudowy gospodarczej uspołecznionych gospodarstw rolnych.

W efekcie częściowo doprowadziło to do chaosu przestrzennego, obejmującego głównie architekturę wsi (w mniejszym stopniu jej plan). Odporniejsze okazały się wsie duże i szybko rozwijające się: Polska Cerekiew i Zakrzów. W ich układzie przestrzennym kolejne nawarstwienia rozwojowe przybrały postać nowych (niezależnych) elementów struktury.

Zakrzów

Jaborowice

Wronin

Dzieławki

Krajobraz leśno-parkowy

Kompleksy leśne oraz tereny zadrzewione i zakrzewione zajmują powierzchnię 309,27 ha co stanowi 5,1 % powierzchni całej gminy. Zalesienie terenu jest więc minimalne i należy do najmniejszych w województwie opolskim.

Lasy tego terenu mają postać małych fragmentów leśnych i zagajników i są jedynymi oazami roślinności drzewiastej w krajobrazie. Płaty lasów pozostały w zasadzie tylko w rejonie wsi Koza, Mierzęcín, Wronin oraz przy drodze krajowej do Raciborza na gruntach wsi Ciężkowice. Są to drzewostany najcenniejsze gospodarczo, a przede wszystkim najbardziej wartościowe ekologicznie.

Na terenie gminy brak większych zespołów leśnych, natomiast dopełnieniem krajobrazu są wartościowe pod względem przyrodniczym zabytkowe parki: Zakrzowie, Ciężkowicach i pozostałości w Polskiej Cerekwi. Za park uznano także nasadzenia zachowane przy (nieistniejącym już) folwarku Kochaniec. Stanowi on jedyny, większy zespół roślinności drzewiastej w tym rejonie, a jego funkcja przyrodnicza jest niewątpliwie duża.

Ochronie prawnej podlegają na terenie gminy parki wiejskie: – naturalistyczny park wiejski „Ciężkowice” z drugiej połowy XIX w. – krajobrazowy park przy pałacu w Zakrzowie z przełomu XIX/XX w. – pozostałości parku krajobrazowego w Polskiej Cerekwi z XIX w.

Pomnikami przyrody ożywionej na terenie gminy są okazałe i wiekowe drzewa, osobliwe ze względu na sam wiek czy pochodzenie. wg ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody na obszarze gminy zarejestrowano 4 pomniki przyrody. Są to:

- dwie lipy znajdujące się w parku krajobrazowym przy pałacu w Zakrzowie
- świerk rosnący w kompleksie leśnym położonym na gruntach wsi Koza
- dąb rosnący przy torach kolejowych, na północ od zabudowy wsi Wronin

Park pałacowy w Zakrzowie

Pozostałości parku przy zamku w Polskiej Cerekwi

Obszar chronionego krajobrazu – Wronin-Maciowakrze

Obszary chronionego krajobrazu tworzone są w celu zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów o różnych typach ekosystemów. Szczególnymi celami ochrony obszarów jest zachowanie terenów o walorach przyrodniczych i kulturowych oraz stabilizacja środowiska przyrodniczego przez tworzenie tzw. korytarzy ekologicznych.

Jedynym takim terenem w gminie jest obszar chronionego krajobrazu Wronin Maciowakrze, który charakteryzuje się typowym dla południowej Opolszczyzny pagórkowatym ukształtowaniem terenu. Wysokości względne dochodzą tu do 40 m. Interesującym elementem są również rozległe wierzchowiny lessowe oraz doliny z licznymi mokradłami i oczkami wodnymi. Zachodzi przypuszczenie, że w rejonie tym mogły ocaleć pojedyncze kolonie susła moręgowanego. Na tym terenie stwierdzono liczne występowanie płazów, w tym grzebiuszki ziemnej. Liczna jest także fauna ptaków śpiewających z rzadką kłaskawką.

Widok w stronę wsi Koza

Wieś Wronin – widok od strony Grzędzina

Okolice wsi Łaniec, widok w stronę kościoła w Grzędzinie

5.2.3. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy

Do najważniejszych zabytków z terenu gminy Polska Cerekiew zaliczyć można:

- Pałac w Polskiej Cerekwi zbudowany, który został na początku XVII wieku przez Jerzego v. Oppersdorf, a od ok. połowy XVII wieku stał się jedną z siedzib rodu von Gaschin, których majątek obejmował również Żyrową, Turawę, Kietrz, Olesno, Kożuchów, Woźniki i Bażanowice. Swoją późnorenesansową sylwetkę zachował aż do końca XIX wieku, kiedy to za sprawą Eberharda Matuszki gruntownie go odnowiono i przebudowano. W 1945 roku został spalony i od tego czasu, aż do początku XXI wieku pozostał nieużytkowany. Od ok 2010 trwają przy nim prace badawcze, konserwatorskie i budowlane mające na celu przywrócenie mu pierwotnego wyglądu.
- Pałac w Zakrzowie, który zbudowany został na przełomie XIX i XX wieku z inicjatywy hrabiego Larischa, którego rodzina była w posiadaniu Zakrzowa od ok 1830 roku.
- Kościoły pw. Wniebowzięcia NMP w Polskiej Cerekwi oraz Kościół par. pw. św. Mikołaja w Zakrzowie jako dobrze zachowane obiekty kultu religijnego odznaczające się w krajobrazie miejscowości.
- Parki w Zakrzowie i w Ciężkowicach jako enklawy zieleni mające wpływ na lokalny mikroklimat,
- Liczne kapliczki i krzyże przydrożne z wielokrotnie z bogatym detalem architektonicznym.

5.2.5. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Opolskiego

Na terenie gminy Polska Cerekiew znajduje się 8 obiektów, wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego. Zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1. Wykaz obiektów ujętych w rejestrze zabytków województwa opolskiego na terenie gminy Polska Cerekiew.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1.	Ciężkowice	park pałacowy	172/88 z 25.03.1988
2.	Polska Cerekiew	kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP	126/54 z 8.09.1954
3.	Polska Cerekiew	ruina zamku w zespole zamkowym	686/63 z 16.10.1963
4.	Polska Cerekiew	park w zespole zamkowym	177/88 z 14.07.1988
5.	Zakrzów	kościół par. pw. św. Mikołaja	1207/66 z 14.03.1966
6.	Zakrzów	pałac w zespole pałacowym	2022/77 z 14.01.1977
7.	Zakrzów	park w zespole pałacowym	163/88 z 12.02.1988
8.	Zakrzów	dwór	1986/72 z 7.12.1972

Kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP w Polskiej Cerekwi, nr rej. 126/54 z 8.09.1954 r.

Wzmiankowany w 1418 roku, wielokrotnie przebudowywany, w obecnej postaci ukształtowany w XVII w. W roku 1617 wzniesiono kaplicę św. Barbary z fundacji Fryderyka von Oppersdorff, a w 1763 roku dobudowana została kaplica św. Antoniego ufundowana przez v. Gaschin. Kościół jest murowany, wsparty na dwóch kolumnach z faliście wygiętym parapetem. W otoczeniu kościoła znajduje się mur wzniesiony zapewne w XVIII w., ceglany, otynkowany, z późnobarokową bramką od zachodu, fundowaną w roku 1780 przez Antoniego von Gaschin.

Widok kościoła w Polskiej Cerekwi od strony cmentarza parafialnego oraz wieża

Kościół par. pw. św. Mikołaja w Zakrzowie, nr rej. 1207/66 z 14.03.1966 r.

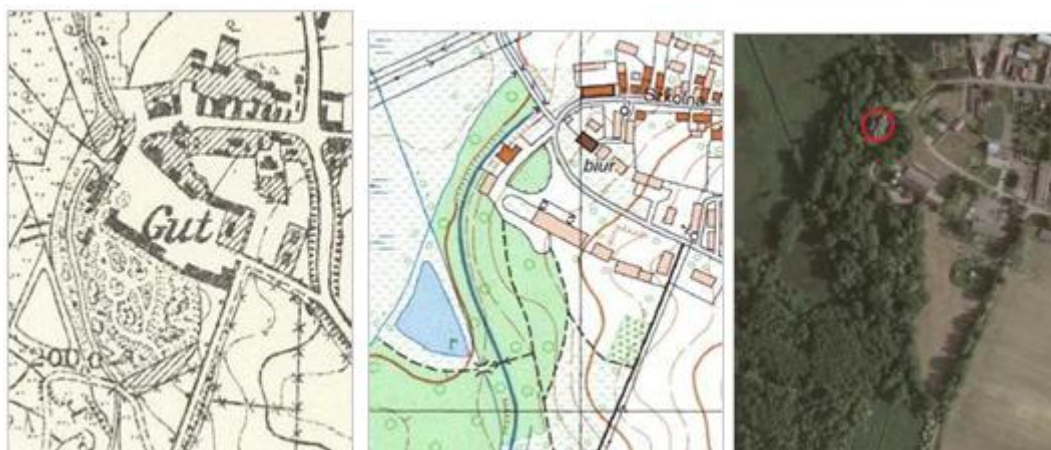
Wzmiankowany w 1285 r., obecny zbudowany w 1831 r., a następnie rozbudowywany (ok. 1895 r.) i odnawiany w latach 1950 i 1963. Jest to kościół klasycystyczny z częściowym zatarciem cech stylowych, orientowany, murowany z cegły, otynkowany. Prezbiterium jest zamknięte ścianą prostą, przy nim od południa znajduje się kaplica z emporą na piętrze oraz kwadratową przybudówką. Szersza nawa jest prostokątna przy niej od zachodu zbudowano kwadratową wieżę z przybudówkami po bokach, objętymi bryłą korpusu. Kościół posiada chór muzyczny murowany, wsparty na sześciu słupach.

Widok kościoła w Zakrzowie od strony pld. zachodniej oraz elewacja wieży

Park w Ciężkowicach, nr rej. 172/88 z 25.03.1988, o pow. 2,8 ha, z 2 poł. XIX w., ze 150-letnią grabową aleją szpalerową

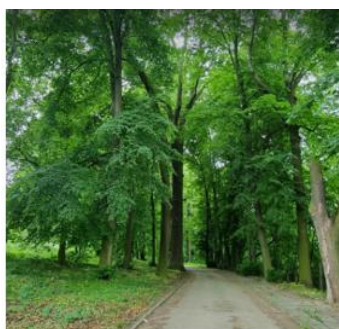
Naturalistyczny park krajobrazowy, założony wzdłuż prawego brzegu płynącego po łuku potoku Cisek, z budynkiem pałacu w północnej części założenia. Najokazalszymi drzewami na jego terenie to buk pospolity (obwód pnia 2,16 m) i kasztanowiec biały (obwód pnia 2,5 m) rosnący we wschodniej części parku, obok drogi prowadzącej do ogrodu warzywnego. Przykładami starodrzewia są m.in. kasztanowiec żółty i czerwony, dwie sosny czarne, wiąz szypułkowy. Porównując przebieg alei parkowych na planie archiwalnym i współczesnym dostrzec można ich znaczne uproszczenie i zredukowanie do formy „przedseptów” o funkcji komunikacyjnej.

Plan parku w Ciężkowicach w 1928 r. oraz współcześnie.

Park w Zakrzowie, nr rej. 163/88 z 12.02.1988, przełom XIX i XX w., pow. 9,10 ha

Przypałacowy park założony przez hrabiego Larischa. Park zachował w większości układ przestrzenny oraz egzemplarze starodrzewia, wśród nich przykłady roślin egzotycznych. Oprócz dwóch okazałych lip szerokolistnych na terenie parku wyróżniają się: tulipanowiec amerykański, platany klonolistne, dagleżja zielona, świerk ajański oraz dąb wielkoowocowy i burgundzki. Północną i południową granicę parku wytyczają biegnące niemal równoległe do siebie drogi, do stanowiącego centrum kompozycji pałacu od bramy głównej prowadzą dwie tworzące elipsę aleje parkowe, pomiędzy którymi rozciąga się dobrze utrzymana polana. W nieco gorszym stanie jest północno – zachodnia część parku oraz część wschodnia – w bezpośrednim sąsiedztwie pałacu.

Park w Polskiej Cerekwi, nr rej. 177/88 z 14.07.1988, pocz. XIX w., pow. 4 ha

Przypałacowy, z zachowanymi relikтами dawnego ogrodu otaczającego późnorenesansową rezydencję, fragmentem fosy i odcinkami ceglanego muru. Po wschodniej stronie zachowany jest niewielki staw. Układ przestrzenny parku został zakłócony przez drogę krajową przecinającą go we wschodniej części.

Stan zachowania parków jest zagrożony przez obniżenie poziomu wód gruntowych i zaniedbanie mikroretencji.

Polska Cerekiew, zamek w ruinie, ob. odbudowany, nr rej. 686/63 z 16.10.1963 r.

Zbudowany w 1617 r. przez Fryderyka von Oppersdorff w miejscu wcześniejszej siedziby rycerskiej – być może należącej do Szymona Gotszalke, walczącego u boku króla w bitwie pod Grunwaldem. W 1894 r. odnowiony i przebudowany przez Eberharda Matuszkę, w 1945 r. uległ spaleni i przez wiele lat pozostawał nieużytkowany. Od 2010 r. sukcesywnie odbudowywany, użytkowany na cele kulturalne. Późnorenesansowy, murowany z cegły i kamienia, wzniesiony na planie prostokąta, z głównym wejściem od strony zachodniej i niewielkim wewnętrznym dziedzińcem, przekształconym w salę. Dwupiętrowy, podpiwniczony, zrekonstruowany w późnorenesansowej formie, z dekoracyjnymi szczytami o esownicowym wykończeniu.

W narożach zachodniej, frontowej elewacji znajdują się ośmioboczne baszty nakryte hełmami. Neorenesansowy portal posiada tablicę z inskrypcją dot. przebudowy zamku; wschodnie wejście poprzedzone jest gankiem i schodami. Elewacje pokryte były dekoracją sgraffitową z czasu budowy. Drzwi i okna w kamiennych, profilowanych obramieniach. We wnętrzu w przyziemiu sklepienia kolebkowe i krzyżowo – żebrów, nad pozostałymi pomieszczeniami stropy.

Widok wschodniej elewacji zamku oraz zachodni portal wejściowy

W 2012 r. na zlecenie Gminy Polska Cerekiew została opracowana „Koncepcja odbudowy Zamku w Polskiej Cerekwi wraz z zagospodarowaniem terenu”. W oparciu o przekazy archiwalne oraz relikty wystroju architektonicznego zaproponowane zostało przywrócenie sylwety Zamku i wnętrza o formach historycznych. Do celów sporządzenia koncepcji ustalono:

Elewacje:

- na podstawie przekazów ikonograficznych przyjęto trójkondygnacyjny korpus o 4 skrzydłach zwieńczony stromym dachem z lukarnami i szczytami; 3 lukarny pomiędzy wieżami flankującymi elewację zachodnią, 4 w elewacji południowej, w elewacji wschodniej strome dachy zamknięte są szczytami i lukarną pomiędzy nimi, pozostałe stylizowane lukarny dostosowane są do prawdopodobnego układu funkcji.
- na podstawie zachowanych relikwów wystroju ustalono, że zewnętrzna elewacja korpusu pokryta była sgraffitowym boniowaniem (zachowane relikty pozwalają na dokładne odtworzenie jego formy), okna posiadały kamienne, renesansowe opaski z parapetem. Okna posiadają sgraffitowe dekorowane (motyw floralny) obramienia. Pod gzymsem wieńczącym znajdował się dekorowany sgraffitowy fryz,
- IV kondygnacja wież flankujących posiada pozostałości detalu dekoracji neorenesansowej, na wieżach odtworzono hełmy,
- przy elewacji wschodniej przywrócono podcień z tarasem widokowym o formach neorenesansowych,
- przywrócono fosy okalające założenie,
- zakłada się odtworzenie portali wejściowych do Zamku.
- Zamek łączy się z terenem za pomocą dwóch mostów stałych,

Wnętrze:

- przyjęto 1 kondygnację przyziemia, 3 kondygnacje korpusu, 2 kondygnacje poddasza,
- przyjęto odtworzenie sklepionych wnętrz pomieszczeń i korytarzy piwnic, parteru i I piętra w oparciu o relikty i zarysy sklepień (17 sklepionych sal, korytarze, sklepione pomieszczenia wież flankujących i klatka schodowa K1), sklepienia posiadały indywidualne dekoracje,

- w oparciu o reliktory przyjęto odtworzenie kamiennych portali przejść wraz ze stylizowaną stolarką i okuciami (wskazane jest zachowanie różnorodności w konwencji),
- przyjęto przywrócenie skrzydła zachodniego budynku wraz z odtworzeniem przesklepionego podcienia, formę należy ustalić w oparciu o zachowane reliktory,
- przyjęto odtworzenie okien z kamiennymi opaskami i parapetami (przyjęto stan zachowania na poziomie 20%) oraz stylizowaną stolarką okienną,
- przyjęto wprowadzenie 68 okien w lukarnach i szczytach,
- zaprojektowano przekrycie dziedzińca przeszklonym dachem.

Koncepcja, obok odbudowy zamku, zakładała również aranżację przyległego terenu:

- w części południowo-wschodniej oraz wzdłuż budynku bramnego zlokalizowano parking – miejsca postojowe dla samochodów i autokarów,
- przyjęto przywrócenie wodnej fosi wokół Zamku,
- we wschodniej części działki zlokalizowano park krajobrazowy z oczkiem wodnym,
- pomiędzy zamkiem a budynkiem bramnym zlokalizowano geometryczne ogrody nawiązujące do włoskich założeń epoki renesansu. Ustalono główną oś założenia oraz pomniejsze powiązania widokowe.
- przewidziano lokalizację elementów małej architektury (studnia, pawilon ogrodowy, obudowa źródła itp.).

Koncepcja odbudowy Zamku w Polskiej Cerekwi wraz z zagospodarowaniem terenu, Autorska Pracownia arch. Macieja Małachowicza

Zakrzów, dwór, tzw. stary, nr rej. 1986/72 z 7.12.1972 r.

Zbudowany w 1814 r. jako element założenia folwarcznego, przebudowany w 1956 r. i na pocz. XXI wieku. Założony na rzucie wydłużonego prostokąta, z sienią na osi środkowej, dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, z poddaszem. Murowany z cegły, otynkowany. Elewacja frontowa zwrócona na południe, siedmioosiowa, z wejściem w osi środkowej, poprzedzonym tarasem wspartym na czterech filarach. Po ostatniej przebudowie masywna bariera tarasu została usunięta, a ponad środkową oś wzniesiono nadbudówkę z trójkątnym szczytem i wymieniono dach.

Zakrzów, pałac w zespole pałacowym, nr rej. 2022/77 z 14.01.1977r.

Wzniesiony w latach 1898-1902 przez hrabiego Larischa. W stylu neobarokowym, z elementami klasycystycznymi, wielokrotnie przebudowywany (między innymi po pożarze w 1943 r. i współcześnie), z zatarciem większości cech stylowych. Wybudowany na planie prostokąta, z ryzalitami bocznymi i 4 osiowym ryzalitem środkowym, od strony elewacji frontowej (zachodniej) poprzedzonym portykiem, po stronie wschodniej – tarasem ze schodami prowadzącymi do parku. Korpus dwukondygnacyjny, podpiwniczony, z użytkowym poddaszem, z sienią na osi, kryty dachem mansardowym. Środkowy ryzalit trójkondygnacyjny, nad bocznymi – współczesne lukarny. Elewacje pałace są uproszczone, pozostałości dawnych zdobień zachowane są przede wszystkim we frontowym ryzalicie. Pałac użytkowany na pomieszczenia biurowe i mieszkalne.

Widok pałacu w Zakrzowie od strony pld. zachodniej oraz fragment elewacji ogrodowej.

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od w/w obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

5.2.6. Zestawienie obiektów z terenu Gminy Polska Cerekiew wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja zabytków, w brzmieniu w/w Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednolitych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Gminna Ewidencja Zabytków została przyjęta Zarządzeniem nr 0050/137/2017 Wójta Gminy Polska Cerekiew z dnia 28 grudnia 2017 r.

Zarządzeniem nr 0050/166/2024 Wójta Gminy Polska Cerekiew z dnia 18 listopada 2024 r. z gminnej ewidencji zabytków zostały wykreślone 3 obiekty:

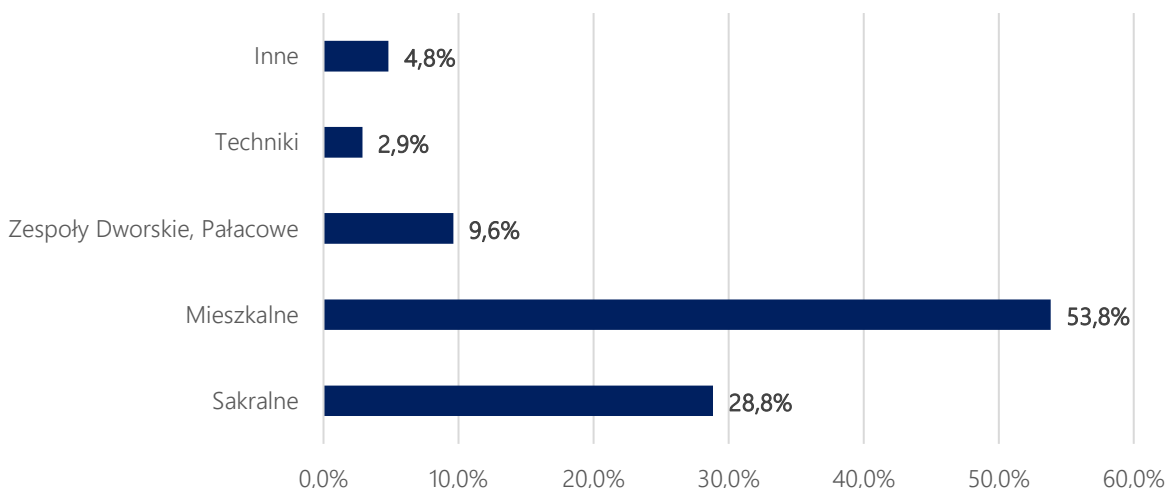
- Lp. 45 (Dzielawy, dom mieszkalny ul. Kolejowa 52, dz. nr 15),
- Lp. 55 (Grzędzin, ul. Polna 7, dz. nr 33),
- Lp. 104 (Zakrzów, ul. Chopina 76, dz. nr 422),
- Lp. 106 (Zakrzów, ul. Chopina 99, dz. nr 651).

W ramach zarządzenia do zasobu Gminnej Ewidencji Zabytków włączone zostały następujące obiekty:

- spichlerz w zespole pałacowo – parkowym, ul. Chopina dz. nr 415/3,
- stajnia/spichlerz w zespole pałacowo – parkowym, ul. Chopina dz. nr 415/8,
- obora/spichlerz w zespole pałacowo – parkowym, ul. Chopina dz. nr 413/8,
- zagroda, ul. Chopina 14, dz. nr 929,
- zagroda, ul. Chopina 48,
- budynek mieszkalny, ul. Chopina 61, dz. nr 703,
- budynek mieszkalny, ul. Chopina 70, dz. nr 416,
- budynek mieszkalny, ul. Kościelna 17, dz. nr 669,
- budynek mieszkalny, ul. Kościelna 19, dz. nr 668,
- kapliczka, przy posesji ul. Chopina 80, dz. nr 424.

Na dzień opracowania dokumentu w GEZ znajduje się 111¹ obiekty nieruchome w tym głównie obiekty:

- mieszkalne,
- sakralne,
- elementy zespołów dworskich i parkowych,
- techniki (dworce),
- inne.

Wykres 1. Obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Polska Cerekiew z podziałem na rodzaj – zestawienie procentowe.

Wśród obiektów ujętych w gminnej ewidencji przeważają budynki mieszkalne, drugie miejsce pod względem liczebności zajmują obiekty sakralne: przede wszystkim posiadający dużą wartość zabytkową kościół par. pw. ŚŚ. Piotra i Pawła w Grzędzinie, cmentarze przykościelne: w Polskiej Cerekwi (wraz z murem i bramką) Grzędzinie, Zakrzowie i parafialne: w Polskiej Cerekwi (z mogiłami żołnierskimi),

¹ W Zarządzeniu dotyczącym Gminnej Ewidencji Zabytków znajdują się 4 zabytki ujęte w Rejestrze Zabytków Ruchomych.

Grzędzinie, Zakrzowie (z domem przedpogrzebowym). Przy kościołach parafialnych znajdują się plebanie, okazałe budynki z przełomu XIX i XX wieku. W ewidencji znajdują się trzy: w Polskiej Cerekwi przy ul. Ligonja 1, w Grzędzinie przy ul. Polnej 1 oraz w Zakrzowie, przy ul. Chopina 118. Pozostałe obiekty kultu to kapliczki, zróżnicowane pod względem wielkości i formy.

Najbardziej okazałe kaplice-dzwonnice, z wieżyczkami zwieńczonymi hełmem, znajdują się w Ligocie Małej, w Łańcu (na rogu ul. Raciborskiej), Witosławicach. Posiadają one wnęki z figurami świętych, wewnątrz wydzielone drzwiami lub kratą, okna lub wnęki na elewacjach. Kryta daszkiem i nieco mniejsza kapliczka – dzwonnica znajduje się Jaborowicach. Brak kościołów w tych miejscowościach czyni z kaplic główne miejsca kultu religijnego. Mniejsze, ale także kubaturowe kaplice usytuowane są jako obiekty wolnostojące: w Ciężkowicach, Dzielawach (Kolejowa 56), Kozie, Łańcu, Zakrzowie (na skrzyżowaniu dróg) lub umieszczone w linii muru ogrodzeniowego: Grzędzin (ul. Raciborska), Wronin (obok nr 47), Zakrzów (Chopina 80) lub przy ścianie budynku, jak w Dzielawach (Kolejowa 34) i Polska Cerekiew (Pocztowa 1). Ciekawym przykładem jest kaplica w Grzędzinie (Polna 33), wtopiona w grubość muru budynku gospodarczego. Dwukondygnacyjna kapliczka z niewielką niszą w Ligocie Małej (nr 19) to jedyny w ewidencji, skromny przykład kapliczki słupowej.

Wszystkie są murowane, wzniesione w XIX i na początku XX wieku, oprócz kapliczki w Grzędzinie (ul. Raciborska), wybudowanej ok. poł. XX wieku.

Tabela 2. Zestawienie kapliczek w Gminie Polska Cerekiew, znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres
1.	Polska Cerekiew	kapliczka	ul. Pocztowa 4 dz. nr 491/4
2.	Ciężkowice	kapliczka	ul. Szkolna dz. nr 1346
3.	Dzielawy	kapliczka	ul. Kolejowa 34 dz. nr 22
4.	Dzielawy	kapliczka	obok ul. Kolejowa 56 dz. nr 11/2
5.	Grzędzin	kapliczka cmentarna	przy kościele dz. nr 29
6.	Grzędzin	kapliczka	ul. Polna 33 dz. nr 9
7.	Grzędzin	kapliczka	ul. Raciborska 31 dz. nr 147
8.	Jaborowice	kaplica	obok domu nr 37 dz. nr 86
9.	Koza	kapliczka	obok domu nr 14, dz. nr 110/2
10.	Ligota Mała	kapliczka	przy domu nr 19, dz. nr 219
11.	Ligota Mała	kaplica	dz. nr 194
12.	Łaniec	kapliczka	obok ul. Raciborskiej 10 dz. nr 80
13.	Łaniec	kapliczka	ul. Raciborska, między nr 24 i 26 dz. nr 108/3

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres
14.	Mierzęcín	kapliczka	obok nr 22 dz. nr 793
15.	Witosławice	kapliczka	ul. Kozielska, między nr 48 i 50 dz. nr 163
16.	Wronin	kapliczka	ul. Głubczycka 47 dz. nr 451
17.	Zakrzów	kapliczka	ul. Chopina 80 dz. nr 424
18.	Zakrzów	kapliczka	ul. Chopina/ Dworcowa

Kapliczki – od lewej w Ligocie Małej, od prawej w Zakrzowie

Poza nielicznymi przykładami zabytków techniki, związanych z kolejnictwem, większość ewidencji to budynki mieszkalne o charakterze wiejskim, lub małomiasteczkowym, jak domy zlokalizowane przy Rynku w Polskiej Cerekwi, we wschodniej pierzei tworzące długi budynek bramny należący do zespołu zamkowego, zakończony niewielkimi basztami. Najbardziej charakterystycznym elementem budynków jest dekoracyjne opracowanie elewacji szczytowej, nieraz znacznie uproszczone w stosunku do stanu pierwotnego lub zakryte warstwą ocieplenia. Dużym zagrożeniem dla ich dalszego trwania jest brak użytkownika, dla którego stare budynki nie są atrakcyjnym miejscem do zamieszkiwania. W takich przypadkach brak bieżących remontów będzie przyczyną pogarszania się ich stanu technicznego. W przypadku podejmowania kompleksowych remontów należy dążyć do zachowania detalu architektonicznego i dekoracyjnych podziałów ściany szczytowej, artykułowanej profilowanymi gzymsami, rytmicznie rozmieszczonymi otworami okiennymi czy dekoracjami sztukatorskimi w formie plaket, inskrypcji itp.

Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ) w Gminie Polska Cerekiew w formie zbioru kart adresowych została przyjęta Zarządzeniem Nr 0050/137/2017 Wójta Gminy Polska Cerekiew z dnia 28.12.2017 r. W Gminnej Ewidencji Zabytków znajdowało się łącznie 109 zabytków.

Obiekty stanowiące własność gminy Polska Cerekiew

Gmina Polska Cerekiew jest właścicielem dwóch obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych oraz kilku ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Tabela 3. Wykaz obiektów zabytkowych należących do Gminy Polska Cerekiew.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Uwagi
WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW			
1	Polska Cerekiew	zamek	Rej. Zab. nr 686/63 z 16.10.1963
2	Polska Cerekiew	park w zespole zamkowym	Rej. Zab. nr 177/88 z 14.07.1988
UJĘTE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW			
1	Polska Cerekiew	wieża bramna	GEZ
2	Polska Cerekiew	dom mieszkalny, ul. Rynek 1-3	GEZ
3	Polska Cerekiew	dom mieszkalny, ul. Rynek 5-7	GEZ
4	Polska Cerekiew	dom mieszkalny, ul. Rynek 6	GEZ
5	Polska Cerekiew	Centrum Kultury, ul. Kozielska 3	GEZ

5.2.7. Zabytki ruchome

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i order, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest

zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.).

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z Art. 10. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.):

1. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku.
2. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zgodnie z Art. 11. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.) do rejestru nie wpisuje się zabytku:

1. Wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa.
2. Wpisanego do inwentarza muzeum.
3. Wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Na terenie gminy Polska Cerekiew znajdują się zasoby zabytków ruchomych objętych ochroną prawną. W większości prezentują one wyposażenia wnętrz lokalnych świątyń uzupełnione o wolnostojące rzeźby sakralne, zlokalizowane głównie w Polskiej Cerekwi.

Tabela 4. Zestawienie zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru zabytków
1	Polska Cerekiew	wyposażenie kościoła w Polskiej Cerekwi, w tym figury św. Barbary i św. Floriana w bramie muru okalającego kościół oraz Krzyż na postumencie przed bramą kościoła	Ks.B.t.III-581/72 z 11.05.1972
2	Polska Cerekiew	wyposażenie kościoła w Polskiej Cerekwi	Ks.B.t.I-75/1-4/05 z 08.08.2005
3	Grzędzin	wyposażenie kościoła w Grzędzinie	Ks.B.t.III-629/1-31/75 z 15.05.1975
4	Polska Cerekiew	figura św. Jana Nepomucena, w parku zamkowym przy drodze do Raciborza	Ks.B.t.III-580/1/72 z 3.05.1972
5	Zakrzów	wyposażenie kościoła w Zakrzowie	ks.B.t.V-450/1-6/2024 z 13.02.2024

A. Wyposażenia wnętrz kościołów

Polska Cerekiew, wyposażenie kościoła pw. Wniebowzięcia NMP – Ks.B.t.III-581/72 z 11.05.1972 oraz Ks.B.t.I-75/1-4/05 z 8.08.2005

Wyposażenie kościoła w Polskiej Cerekwi stanowi przykład jednolitej stylistycznie przestrzeni sakralnej. Późnobarokowa ambona, chrzcielnica, konsola z baldachimem, balaski przed prezbiterium (wszystko z ok. poł. XVIII w.) zostały uzupełnione w XIX w. o neobarokowy ołtarz główny (z fragmentami XVIII w.), dwa ołtarze boczne (św. Antoniego i NSPJ) oraz obrazy „Św. Rodzina” i „Trójca Święta” (oba z 1 poł. XIX w.). W skład wyposażenia świątyni wchodzi również cenne paramenty kościelne, rzeźba Matki Boskiej Różańcowej z XVII/XVIII w. oraz krucyfiks procesyjny z końca XVIII w.

W całym kościele zachowały się pamiątki po dawnych właścicielach miejscowości i jednocześnie mecenasach kościoła. Rodzina von Oppersdorff uwieczniona jest w kamiennym epitafium Friedricha von Oppersdorff z ok. poł. XVII w. oraz w tablicy fundacyjnej z 1617 r. nad wejściem do kaplicy św. Barbary. Natomiast herby rodziny von Gaschin, późniejszych właścicieli zachowały się w płaskorzeźbionym kartuszu z ok. 1763 r. nad wejściem do kaplicy św. Antoniego oraz na cokole figury św. Floriana przed kościołem.

Lokalną ciekawostką są współczesne polichromie na sklepieniach oraz ścianach kościoła wykonane przez śląskiego artystę-malarza Rufina Gilnera (1912-1986) pochodzącego z Niedobczyc (dziś dzielnicy Rybnika).

Wnętrze kościoła: ambona, balaski oraz ołtarz główny, w tle dwa XIX-w. obrazy

Współczesne polichromie na sklepieniu autorstwa Rufina Gilnera z 1979 r.

Pamiątki po właścicielach miejscowości i mecenasach kościoła:

1. Kamienne epitafium Friedricha von Oppersdorff z ok. poł. XVII w.
2. Tablica fundacyjna z 1617 r. nad wejściem do kaplicy św. Barbary z tarczami herbowymi rodziny von Oppersdorff
3. Kartusz herbowy rodziny von Gaschin z ok. 1763 r. nad wejściem do kaplicy św. Antoniego.

Grzędzin, wyposażenie kościoła pw. św. Piotra i Pawła – Ks.B.t.III-629/1-31/75 z 15.05.1975

Wnętrze neogotyckiego kościoła w Grzędzinie utrzymane jest w stylistyce współczesnej budowie nowego kościoła: neogotycki jest ołtarz główny, jeden z ołtarzy bocznych, ambona oraz organy na chórze. Kościół w stosunkowo niewielkiej wsi posiada jednak prawdziwe skarby. Wśród wyposażenia świątyni znajdujemy renesansową, kamienną chrzcielnicę z 1539 r. a także parę skrzydeł z późnogotyckiego, niezachowanego do dziś w całości tryptyku z k. XV w. Na awersie pierwszego skrzydła widnieją przedstawienia Zwiastowania oraz Bożego Narodzenia (na rewersie św. Józef z Dzieciątkiem), natomiast na drugim Nawiedzenie i Hołd Trzech Króli (na rewersie św. Jadwiga). Główne malowidła zostały wykonane temperą, natomiast postacie na rewersach są późniejsze (gotycko-barokowe) i namalowane techniką olejną.

Skrzydła tryptyku po konserwacji

Renesansowa chrzcielnica

Na wyposażenie kościoła składają się ponadto barokowe i późnobarokowe rzeźby oraz obrazy a także liczne rokokowe i późnobarokowe paramenty kościelne. Na uwagę zasługuje również gotycka rzeźba Madonny z Dzieciątkiem oraz barokowy z pocz. XVIII w. ołtarz boczny pw. Matki Bożej. Uzupełnieniem wnętrza są współczesne witraże wykonane w glogóweckim warsztacie rodziny Cuber.

Zakrzów, wyposażenie kościoła pw. św. Mikołaja

Są to w większości neobarokowe sprzęty zamówione do nowej świątyni: ołtarz główny, dwa boczne ołtarze, zespół ambony z umieszczoną naprzeciwko nastawą chrzcielnicy. W kościele odnajdujemy również dobrej klasy malarstwo w postaci polichromii na suficie, obrazów Drogi Krzyżowej a szczególnie dwóch malowideł – kartuszy w zwieńczeniach dwóch konfesjonałów: przedstawienie św. Piotra (z kogutem) oraz Marii Magdaleny (Vanitas).

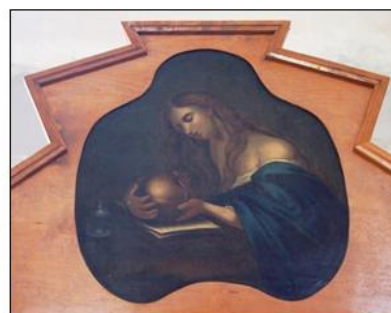
Widok w stronę prezbiterium

Nastawa chrzcielnicy z grupą rzeźbiarską
Chrztu Jezusa w Jordanie

Witraż ze sceną z życia św. Elżbiety Węgierskiej

Malowidła w zwieńczeniach konfesjonałów – Św. Piotr oraz Maria Magdalena (Vanitas)

Polska Cerekiew, wyposażenie kościoła pw. Wniebowzięcia NMP – Ks.B.t.III-581/72 z 11.05.1972 oraz Ks.B.t.I-75/1-4/05 z 8.08.2005

Wyposażenia kościoła w Polskiej Cerekwi stanowi przykład jednolitej stylistycznie przestrzeni sakralnej. Późnobarokowa ambona, chrzcielnica, konsola z baldachimem, balaski przed prezbiterium (wszystko z ok. poł. XVIII w.) zostały uzupełnione w XIX w. o neobarokowy ołtarz główny (z fragmentami XVIII w.), dwa ołtarze boczne (św. Antoniego i NSPJ) oraz obrazy „Św. Rodzina” i „Trójca Święta” (oba z 1 poł. XIX w.). W skład wyposażenia świątyni wchodzi również cenne paramenty kościelne, rzeźba Matki Boskiej Różańcowej z XVII/XVIII w. oraz krucyfiks procesyjny z końca XVIII w.

W całym kościele zachowały się pamiątki po dawnych właścicielach miejscowości i jednocześnie mecenasach kościoła. Rodzina von Oppersdorff uwieczniona jest w kamiennym epitafium Friedricha von Oppersdorff z ok. poł. XVII w. oraz w tablicy fundacyjnej z 1617 r. nad wejściem do kaplicy św. Barbary. Natomiast herby rodziny von Gaschin, późniejszych właścicieli zachowały się w płaskorzeźbionym kartuszu z ok. 1763 r. nad wejściem do kaplicy św. Antoniego oraz na cokole figury św. Floriana przed kościołem.

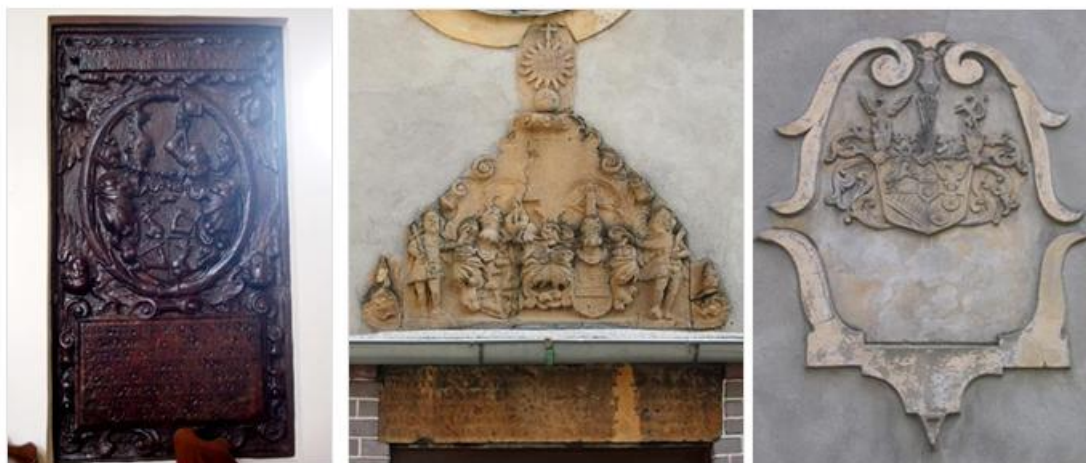
Lokalną ciekawostką są współczesne polichromie na sklepieniach oraz ścianach kościoła wykonane przez śląskiego artystę-malarza Rufina Gilnera (1912-1986) pochodzącego z Niedobczyc (dziś dzielnicy Rybnika).

Wnętrze kościoła: ambona, balaski oraz ołtarz główny, w tle dwa XIX-w. obrazy

Współczesne polichromie na sklepieniu autorstwa Rufina Gilnera z 1979 r.

Pamiętki po właścicielach miejscowości i mecenasach kościoła:

1. Kamienne epitafium Friedricha von Oppersdorff z ok. poł. XVII w.
2. Tablica fundacyjna z 1617 r. nad wejściem do kaplicy św. Barbary z tarczami herbowymi rodziny von Oppersdorff
3. Kartusz herbowy rodziny von Gaschin z ok. 1763 r. nad wejściem do kaplicy św. Antoniego.

Grzędzin, wyposażenie kościoła pw. św. Piotra i Pawła – Ks.B.t.III-629/1-31/75 z 15.05.1975

Wnętrze neogotyckiego kościoła w Grzędzinie utrzymane jest w stylistyce współczesnej budowie nowego kościoła: neogotycki jest ołtarz główny, jeden z ołtarzy bocznych, ambona oraz organy na chórze. Kościół w stosunkowo niewielkiej wsi posiada jednak prawdziwe skarby. Wśród wyposażenia świątyni znajdujemy renesansową, kamienną chrzcielnicę z 1539 r. a także parę skrzydeł z późnogotyckiego, niezachowanego do dziś w całości tryptyku z k. XV w. Na awersie pierwszego skrzydła widnieją przedstawienia Zwiastowania oraz Bożego Narodzenia (na rewersie św. Józef z Dzieciątkiem), natomiast na drugim Nawiedzenie i Hołd Trzech Króli (na rewersie św. Jadwiga). Główne malowidła zostały wykonane temperą, natomiast postacie na rewersach są późniejsze (gotycko-barokowe) i namalowane techniką olejną.

Skrzydła tryptyku po konserwacji

Renesansowa chrzcielnica

Na wyposażenie kościoła składają się ponadto barokowe i późnobarokowe rzeźby oraz obrazy a także liczne rokokowe i późnobarokowe paramenty kościelne. Na uwagę zasługuje również gotycka rzeźba Madonny z Dzieciątkiem oraz barokowy z pocz. XVIII w. ołtarz boczny pw. Matki Bożej. Uzupełnieniem wnętrza są współczesne witraże wykonane w głogóweckim warsztacie rodziny Cuber.

Zakrzów, wyposażenie kościoła pw. św. Mikołaja - ks.B.t.V-450/1-6/2024 z 13.02.2024

Są to w większości neobarokowe sprzęty zamówione do nowej świątyni: ołtarz główny, dwa boczne ołtarze, zespół ambony z umieszczoną naprzeciwko nastawą chrzcielnicą. W kościele odnajdujemy również dobrej klasy malarstwo w postaci polichromii na suficie, obrazów Drogi Krzyżowej a szczególnie dwóch malowideł – kartuszy w zwieńczeniach dwóch konfesjonałów: przedstawienie św. Piotra (z kogutem) oraz Marii Magdaleny (Vanitas).

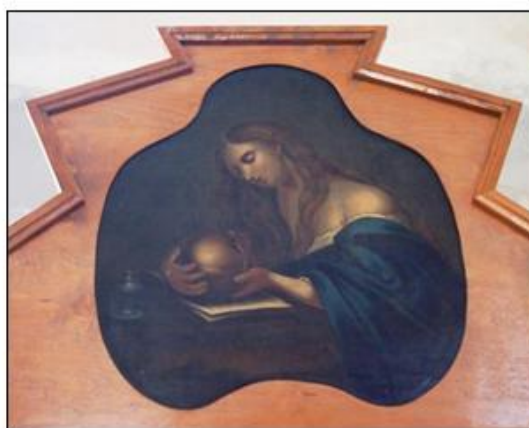
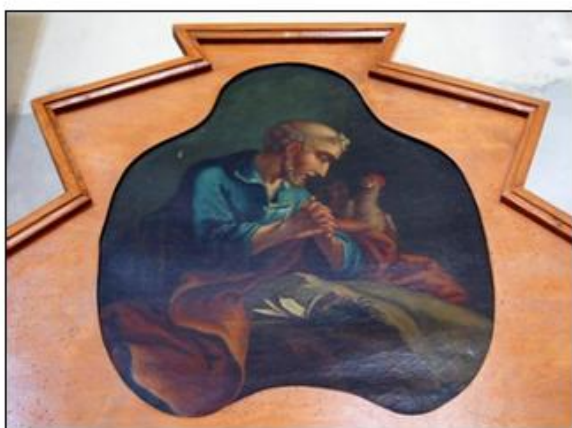
Widok w stronę prezbiterium

Nastawa chrzcielnicą z grupą rzeźbiarską
Chrztu Jezusa w Jordanie

Witraż ze sceną z życia św. Elżbiety Węgierskiej

Malowidła w zwieńczeniach konfesjonatów – Św. Piotr oraz Maria Magdalena (Vanitas)

B. Rzeźby wolnostojące (sakralne)

Polska Cerekiew, figury św. Barbary i św. Floriana w bramie muru okalającego kościół oraz krzyż na postumencie przed bramą kościoła, Ks.B.t.III-581/72 z 11.05.1972

Dwie późnobarokowe figury świętych z 1780 r. ustawione na wysokich cokółkach flankują bramę prowadzącą do kościoła. Obie powstały z fundacji rodziny von Gaschin. Św. Florian ubrany w zbroję i hełm, w prawej ręce trzyma skopek, z którego wylewa się woda na płonącą budowlę, w lewej dzierży chorągiew. Na wolutowym cokole na którym stoi, widnieje inskrypcja fundacyjna wraz z herbem. Św. Barbara unosi w jego kierunku lewą rękę z kielichem w dłoni, natomiast prawą opiera o miecz. U jej stóp znajdujemy atrybut Świętej – budowlę, być może kościół. W bliskiej okolicy bramy znajduje się ponadto neobarokowy krzyż na postumencie z 2. poł. XIX w. z figurą ukrzyżowanego Chrystusa.

Polska Cerekiew, figura św. Jana Nepomucena, w parku zamkowym – Ks.B.t.III 580/1/72 z 3.05.1972
Barokowa, kamienna figura św. Jana Nepomucena z 1721 roku w Polskiej Cerekwi, zlokalizowana w obrębie parku przy ruinach pałacu przy drodze do Raciborza. Posąg stoi na ozdobnym postumencie, ujętym w górnej części esownicami zdobionymi kampanulą z przeźroczem z dwóch stron. Figurę otacza ozdobna balustrada żeliwna z inskrypcją. Fundatorem posągu był Friedrich Franz von Gaschin.

5.2.8. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Najczęściej spotykane są ślady osadnictwa i wielokulturowe osady, bez własnej formy terenowej, zlokalizowane na terenach użytkowanych rolniczo. Część stanowisk znana jest jedynie z informacji źródłowych i nie posiada dokładnie określonej lokalizacji. Pierwsze ślady osadnictwa na Gminy Polska Cerekiew pochodzą z okresu ok. 10 000 lat p.n.e., czyli ze starszej epoki kamienia. Są to odnalezione na terenie wsi Łaniec zabytki krzemienne w postaci odłamków narzędzi i odpadów produkcyjnych powstałych przy ich produkcji. Także z Łańca pochodzą zabytki datowane na środkową i młodszą epokę kamienia, w tym znaleziska łączone z ludnością kultury pucharów lejkowatych. Osadnictwo i jego lokalizacja wiązało się z korzystnymi warunkami dla gospodarki rolnej.

Na terenach gminy znajdują się również znaleziska archeologiczne pochodzące z późniejszych epok: brązu, okresu halsztackiego, okresu wpływów rzymskich i średniowiecza. Stanowiska skupione są głównie w sąsiedztwie źródła wody, na dobrze nasłonecznionym zboczu czy na urodzajnych ziemiach terenów podgórskich (południowa część terenów gminy, teren Płaskowyżu Głubczyckiego – okolice Wronina, Łańca i Grzędzina). Do rejestru zabytków archeologicznych województwa opolskiego wpisanych 15 stanowisk, stanowiące niewielką część zewidencjonowanych stanowisk.

Tabela 5. Zestawienie stanowisk wpisanych do rejestru zabytków.

Lp.	Miejscowość	Nr AZP	Przedmiot wpisu	Nr rejestru zabytków
1.	Dzielawy	2	grodzisko –średniowiecze	A - 307/70
2.	Jaborowice	8	osada – kultura łużycka (epoka brązu), kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)	A - 9/2001
3.	Ligota Mała	11	osada – kultura pucharów lejkowatych (neolit), kultura łużycka (V okres epoki brązu / okres halsztacki), kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), późne średniowiecze (XIV - XV w.)	A - 8/2001

Lp.	Miejscowość	Nr AZP	Przedmiot wpisu	Nr rejestru zabytków
4.	Łaniec	5	stanowisko nieokreślone – mezolit, neolit, średniowiecze	A - 565/80
5.	Łaniec	6	stanowisko nieokreślone – paleolit, neolit	A - 564/80
6.	Łaniec	9	stanowisko nieokreślone – kultura pucharów lejkowatych	A - 573/80
7.	Polska Cerekiew	2	osada – kultura pucharów lejkowatych	A - 42/65
8.	Polska Cerekiew	17	osada – neolit, kultura przeworska	A-83/2010
9.	Polska Cerekiew	24	osada – kultura łużycka (okres halszacki D)	A-85/2010
10.	Polska Cerekiew	25	osada – kultura łużycka	A-86/2010
11.	Polska Cerekiew	28	osada – kultura łużycka (IV - V okres epoki brązu)	A-87/2010
12.	Polska Cerekiew	29	ślady osadnictwa, osada, punkt osadniczy – epoka kamienia, kultura łużycka, XIV - XV w.	A-88/2010
13.	Wronin	13	stanowisko nieokreślone – neolit, średniowiecze	A - 562/80
14.	Wronin	14	stanowisko nieokreślone – neolit	A - 563/80
15.	Zakrzów	19	osada – kultura pucharów lejkowatych (neolit), kultura łużycka (epoka brązu), kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich), wczesne średniowiecze (XI – XII w.	A - 13/2001

Stanowiska dzielą się ze względu na chronologię, funkcję, położenie, obszar występowania. Wyróżnić można stanowiska posiadające własną formę terenową (grodziska, kurhany) i płaskie (cmentarzyska, osady, obozowiska lub inne ślady osadnicze), otwarte i zamknięte, osadnicze, kultowe i cmentarne.

Jedyną grodziską na terenie gminy znajduje się w Dzielawach, około 250 m na północny zachód od wsi, w pobliżu rzeki. Założone na planie zbliżonym do prostokąta, powstało przez odcięcie fosą i wałem cypla, znajdującego się u zbiegu dolin zalewowych Wrońskiej Wody i jej dopływu. Zostało częściowo zniszczone podczas budowy przecinającej je linii kolejowej oraz uprawy ziemi. W niedalekim sąsiedztwie znajdują się pozostałości towarzyszącej osady otwartej (lub podgrodzia) oraz cmentarzysko rzędowe, na zachodnim stoku wzniesienia. Późniejszym elementem są pozostałości późnośredniowiecznego gródka stożkowego w części północnej.

Częściowemu zniszczeniu uległo stanowisko w Polskiej Cerekwi (A-42/65), położone na porośniętym roślinnością wzniesieniu, w obszarze wybierzyska piasku, ob. nieużytkowanego. Ze względu na położenie większości stanowisk na terenach ornych, nieraz w pobliżu zabudowy wiejskiej, największym zagrożeniem są dla nich uprawa orki, procesy erozyjne oraz działalność człowieka (inwestycje, rabunek).

5.2.9. Muzea i zabytki w zbiorach muzealnych

Na terenie gminy Polska Cerekiew nie funkcjonuje placówka muzealna.

5.2.10. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane m.in. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru.

Mieszkańcy gminy do dziś kultywują dawne śląskie obrzędy i zwyczaje. Szczególnie na podkreślenie zasługuje działalność Związku Śląskich Kobiet Wiejskich Koła w Polskiej Cerekwi, który pielęgnuje tradycje związane z wielkanocnym stołem oraz obchodami Święta św. Marcina.

Tradycją sięgającą 1870 r. jest zwyczaj uroczystego rozpalania pieca wapiennego na rozpoczęcie kampanii cukrowej, dokonywane kilka dni przed krojeniem buraków w cukrowni w Ciężkowicach. Bardziej współczesne, lecz także warte podkreślenia są tradycje związane z hodowlą koni na terenie gminy.

Na terenie gminy szczególnym kultem otoczona jest postać świętego Floriana, patrona nagrody „Złoty Florian”, honorowego wyróżnienia przyznawanego dla społecznie zaangażowanych działaczy lokalnych.

Dla mieszkańców ważna jest także historia związana z martyrologią tych terenów, często związana z poległymi w czasach wojen żołnierzami. Według Opolskiej Bazy Upamiętnień na terenie Gminy Polska Cerekiew znajdują się 2 obiekty upamiętniające poległych żołnierzy. Są to mogiły z czasów I i II wojny światowej. Nie są one objęte żadną ochroną konserwatorską, natomiast opiekę nad obiema mogiłami sprawuje proboszcz parafii oraz mieszkańcy gminy:

a) Polska Cerekiew, mogiła żołnierzy rosyjskich poległych podczas I wojny światowej (1918 r.), na cmentarzu parafialnym.

b) Polska Cerekiew, cmentarz parafialny, mogiła żołnierza Wojska Polskiego Tadeusza Konkolowskiego, zmarłego po zakończeniu II wojny światowej (1946 r.).

Ważnym elementem szeroko pojętego zarządzania dziedzictwem kulturowym jest promocja i upowszechnianie wiedzy o zabytkach, historii i tradycjach regionu. Od wielu już lat takie działania są integralnym elementem promocji turystycznej każdego regionu. Działalność Gminy Polska Cerekiew na polu inicjatyw i działań związanych właśnie z kulturalną i turystyczną promocją gminy wydaje się być nie wystarczająca, biorąc również pod uwagę bogactwo zasobów archeologicznych.

Instytucją wspierającą Gminę Polska Cerekiew oraz realizującą część zadań Gminy w zakresie kultury i dziedzictwa kulturowego jest Centrum Kultury w Polskiej Cerekwi. Należą do nich tzw. działania „miękkie” mające na celu szeroko pojętą edukację kulturalną, popularyzację lokalnej tradycji i historii oraz szerokimi ramami edukację społeczeństwa. Centrum wraz z Gminą corocznie organizuje imprezy i festyny związane ze śląskimi tradycjami i obrzędami, m.in.: jarmarki i kiermasze świąteczne, dożynki gminne.

Działania te, choć często nie są związane bezpośrednio z zabytkami, stanowią świetną formę pozytywnego oddziaływania na społeczeństwo i jego edukację, podejścia do regionalnej historii, co w przyszłości zaprocentuje zmianą podejścia do tematyki dziedzictwa i większym zaangażowaniem w ochronę i pielęgnację zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Największym atutem Gminy Polska Cerekiew jest jej krajobraz przyrodniczy, który w połączeniu z założeniami pałacowo-parkowymi tworzy stosunkowo duży potencjał turystyczny. Szansą jest również tworzenie oferty agroturystycznej, zwłaszcza z wykorzystaniem gospodarstw w zabytkowych obiektach. Malownicze położenie gminy, z rozległymi polami i łąkami oraz dość dobrze zachowanymi historycznymi układami ruralistycznymi tworzy harmonijny krajobraz kulturowy śląskiej wsi. Wiodącym produktem turystycznym gminy jest ośrodek jeździecki położony w pobliżu założenia pałacowo-parkowego w Zakrzowie, natomiast po całkowitym remoncie zamku w Polskiej Cerekwi i ten obiekt ma szansę stać się wizytówką regionu. Wydaje się również nie do końca wykorzystany potencjał związany z archeologicznym dziedzictwem okolic Polskiej Cerekwi.

Do obszarów problemowych, wymagających podjęcia zdecydowanych działań rewitalizacyjnych należą całe założenia ruralistyczne, które z kilkoma wyjątkami, tracą nieodwracalnie swoje walory historyczne i przestrzenne. Zagrożeniem dla dziedzictwa kulturowego jest nieprzemyślana modernizacja obiektów

mieszkalnych, podczas których znika zabytkowa stolarka okienna i drzwiowa, detal architektoniczny, przez co tracany jest dawny charakter budynków.

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron gminy, a także szans i zagrożeń.

Mocne strony:

- 1) Obiekty wysokiej rangi (kościół, pałac)
- 2) Dobry stan techniczny obiektów wpisanych do rejestru zabytków
- 3) Prowadzona rekonstrukcja pałacu w Polskiej Cerekwi
- 4) Gminna Ewidencja Zabytków (przyjęta zarządzeniem Wójta) zawierająca obiektu różnego typu
- 5) Dbłość o obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy
- 6) Lokalne tradycje i zwyczaje, kultywowane wśród mieszkańców
- 7) Wyznaczone atrakcyjne szlaki dla turystyki rowerowej, pieszej i konnej
- 8) Niski poziom zanieczyszczenia środowiska
- 9) Dobre warunki sprzyjające rozwojowi agroturystyki i ekoturystyki
- 10) Wysoka świadomość wśród mieszkańców historii Śląska, jego wielokulturowości i związanych z tym tradycjami i obrzędami
- 11) Zachowany w znacznym stopniu historyczny układ przestrzenny wsi oraz wysokie wartości dziedzictwa kulturowego – głównie wsi Zakrzów oraz Grzędzin
- 12) Estetyka i dbłość o własne domostwa
- 13) Różnorodność kulturowa mieszkańców – pamięć historyczna i ciągłość tradycji

Słabe strony:

- 1) Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków
- 2) Dewastacja przebiegającej przez gminę linii kolejowej
- 3) Brak muzeów i izb tradycji
- 4) Brak pełnego pokrycia gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
- 5) Dewaloryzujące modernizacje historycznej zabudowy – wymiana stolarki, przebudowa elewacji (docieplenia zewnętrzne), stosowanie blacho-dachówki, skutkujące obniżeniem walorów zabytkowych
- 6) Niewystarczające wyeksponowanie części interesujących zabytków
- 7) Niedostateczne zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego

Perspektywy:

- 1) Tworzenie warunków dla wszystkich właścicieli zabytków poprzez np. porozumienia publiczno-prywatne, publiczno-publiczne, skutkujących zwiększeniem udziału w działalności turystycznej
- 2) Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł krajowych i zagranicznych (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków
- 3) Aktualizacja dokumentów strategicznych, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego
- 4) Współpraca gminy i organizacji pozarządowych z miejscowymi szkołami w zakresie włączenia do programów nauczania lekcji o lokalnym krajobrazie kulturowym, organizowanie wycieczek, których trasy uwzględniałyby zasoby zabytków regionalnych

Zagrożenia

- 1) Częściowy zanik tradycji i tożsamości regionalnych, związany ze zmianami stylu życia (zwłaszcza młodzieży)
- 2) Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru
- 3) Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych
- 4) Wzrastające koszty remontów obiektów zabytkowych
- 5) Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska
- 6) Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych

7. Założenia programowe

Przegląd zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, przeprowadzone na wstępnym etapie prac nad Programem Opieki nad Zabytkami stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku gminy Polska Cerekiew atrakcyjnej dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

W ramach realizacji PONZ wyznaczone zostały trzy cele strategiczne:

- Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego,
- Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Gminy,
- Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania.

Wykaz planowanych działań w ramach wyznaczonych celów strategicznych przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 6. Cele operacyjne i działania przewidziane do realizacji w ramach Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028.

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
Cel strategiczny: Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego			
Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków	1. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków 2. Weryfikacja obiektów gminnej ewidencji pod kątem wpisania nowych obiektów i wyłączenia obiektów w znacznym stopniu przebudowanych, które utraciły wartości zabytkowe 3. Sporządzenie nowych kart gminnej ewidencji zabytków zgodnie z obowiązującymi wytycznymi 4. Udostępnienie kart GEZ na stronie www. Urzędu Gminy. - Budowa komputerowej bazy danych o zabytkach (np. system GISON) 5. Aktualizacja planu na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych	Gmina Polska Cerekiew
	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zasobu dziedzictwa kulturowego	1. Wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie „z urzędu” do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów z terenu gminy	Gmina Polska Cerekiew
	Opracowanie dokumentów strategicznych uwzględniających kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego	1. Zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dokumentów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami przy opracowywaniu nowych dokumentów gminnych o charakterze strategicznym (planów miejscowych, strategii, planu ogólnego itp.)	Gmina Polska Cerekiew

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Dofinansowywanie z budżetu Gminy Polska Cerekiew prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	- Opracowanie i uchwalenia zasad i trybu udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków - Coroczne rezerwowanie w budżecie Gminy środków finansowych na dotacje do prac konserwatorskich i remontów oraz na promocję dziedzictwa kulturowego regionu - Udzielanie dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach (również ruchomych) wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków - Wypracowanie modelu współpracy z właścicielami zabytków, pomoc przy pozyskiwaniu środków zewnętrznych (w tym z UE), bieżące informowanie o możliwościach wsparcia prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych - Opracowanie systemu pomocy finansowania zabytków, poprzez odpisy podatkowe, w tym z usług turystycznych	Gmina Polska Cerekiew
	Bieżąca opieka nad cennymi elementami dziedzictwa kulturowego	- Wsparcie działań na rzecz poprawy stanu estetyki otoczenia kościołów z terenu Gminy - Bieżąca pielęgnacja cmentarzy, miejsc kultu i miejsc pamięci - Umieszczenie w pobliżu najcenniejszych obiektów tablic informacyjnych w języku polskim i angielskim	Zarządcy, właściciele, Gmina Polska Cerekiew
	Wsparcie mieszkańców w zakresie możliwości pozyskania środków zewnętrznych na prace związane z renowacją i	- Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich) - Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej	Gmina Polska Cerekiew, właściciele, inne podmioty

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
	konserwacją zabytków	ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych 3. Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych	
Cel strategiczny: Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Gminy			
Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych	1. Tworzenie nowych oraz rozbudowa i oznakowanie istniejących ścieżek i tras turystycznych wykorzystujących warunki środowiska kulturowego 2. Dopracowanie szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, i innych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego	Gmina Polska Cerekiew, instytucje kultury, inne podmioty
Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	1. Przygotowanie cyklu spotkań (np. w salach OSP, w urzędzie, Centrum Kultury, Bibliotece) ze specjalistami konserwatorami, architektami	Gmina Polska Cerekiew, inne podmioty
Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania			
Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczna edukacja dzieci i młodzieży	1. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego 2. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych	Gmina Polska Cerekiew, placówki oświatowe, instytucje kultury, inne podmioty

Cele operacyjne	Działanie	Zakres zadań w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny
		3. Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich 4. Wspieranie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć	
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Promocja dziedzictwa kulturowego	1. Wprowadzenie do kalendarza imprez kulturalnych przedsięwzięć związanych z promowaniem walorów historycznych gminy 2. Wspieranie organizacji i stowarzyszeń w opracowaniu i publikowaniu materiałów dotyczących historii i zabytków 3. Wykonanie monografii poszczególnych miejscowości gminy 4. Wspieranie gromadzenia i opracowywania zwyczajów, podań, legend, obrzędowości, strojów ludowych i innych istotnych zjawisk kulturowych	Gmina Polska Cerekiew, instytucje kultury, inne podmioty
	Współpraca ze środowiskami naukowymi	1. Inicjowanie i wspieranie budowy i realizacji programów badawczych nad dziedzictwem kulturowym (archeologicznych, architektonicznych, historycznych)	Gmina Polska Cerekiew, instytucje kultury, inne podmioty

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

- Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:
 - wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków;
 - wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o skreślenie nieistniejących już obiektów, a nadal widniejących w rejestrze zabytków;
 - sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów;
 - uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami Gminy Polska Cerekiew w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy, miasta.
- Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, miasta planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.
- Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.
- Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna (aktualizowana) informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi etc. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane, dziedzictwo niematerialne. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach zarówno wpisanych do rejestru jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków burmistrz/prezydent zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Miejskiej. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji,
- efektywność ich wykonania

Przykładowe mierniki realizacji Programu przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 7. Przykładowe mierniki realizacji Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028.

Lp.	Miernik realizacji PONZ	Oczekiwany trend
1.	poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami	Wzrost
2.	wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom	Wzrost
3.	liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych	Wzrost
4.	liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego, stolarek itp.)	Wzrost
5.	liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy	Wzrost
6.	liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych	Wzrost
7.	liczba opracowanych/wydanych wydawnictw/aplikacji mobilnych/stron www. (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów, materiałów pokonferencyjnych etc.)	Wzrost
8.	liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej	Wzrost
9.	Liczba opracowanych i zaktualizowanych dokumentów strategicznych uwzględniających kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego	Wzrost

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót

budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą:

techniczne
i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach:

Art. 107a. 1. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,
 - 2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,
 - 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,
 - 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości
- podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107b. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która otrzymała pozwolenie na czasowy wywóz zabytku za granicę, a która w terminie 14 dni od dnia upływu ważności tego pozwolenia nie powiadomiła właściwego organu o przywiezieniu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107c. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

Art. 107d. 1. Kto bez pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków podejmuje działania, o których mowa

w art. 36 ust. 1 pkt 1–5², podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

2. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

3. Kto bez pozwolenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1a (prace konserwatorskie, prace restauratorskie, badania konserwatorskie), podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

4. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1a, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.

Art. 107e. 1. Kto wbrew obowiązкови nie wykonuje zaleceń pokontrolnych, o których mowa w art. 40 ust. 1³, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 50 000 zł.

Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczane są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028 przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 8. Możliwości pozyskania źródła dofinansowania działań ujętych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Polska Cerekiew na lata 2025-2028.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	– Ochrona zabytków Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem

² Obejmuje prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

³ W przypadku ustalenia, że zabytek jest w nieodpowiednim stanie zachowania, wojewódzki konserwator zabytków może wydać kontrolowanej osobie fizycznej lub kierownikowi kontrolowanej jednostki organizacyjnej zalecenia pokontrolne usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne. O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. – Ochrona zabytków archeologicznych Strategicznym celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą. – Kultura Ludowa i tradycyjna Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą: kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. – Wspieranie działań muzealnych Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. – Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju Strategicznym celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającej w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	tożsamości narodowej. – Kultura dostępna Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno - mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.
Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków	Środki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeznaczone są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie województwa. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o udzielenie dotacji: Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie. Szczegółowe informacje dotyczące terminów składania wniosków; wyszczególnienie rodzaju dokumentacji, prac oraz materiałów, na które może zostać udzielona dotacja; wnioski oraz niezbędne dokumenty, które należy złożyć w celu ubiegania się o dotację dostępne są na stronie internetowej: https://www.wuozopole.pl/opieka/dotacje
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny	Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych	Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% wartości dla podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.
Rządowy Program Odbudowy Zabytków	Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest to Program, który wspiera samorządy w poprawieniu stanu, odbudowie i remontach obiektów zabytkowych przyczyniając się tym samym do poprawy ich stanu i uchroni przed degradacją i niszczeniem. Program dopuszcza finansowanie obiektów posiadających wpis do ewidencji lub rejestru zabytków i będących w posiadaniu jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki organizacyjnej podległej jednostce samorządu terytorialnego. Program kierowany jest bezpośrednio do jednostek samorządu terytorialnego, a za ich pośrednictwem również do innych podmiotów zobowiązanych do opieki nad zabytkami. Dofinansowanie będzie przyznawane na realizację zadań inwestycyjnych związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Może być przeznaczone na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego albo na udzielenie dotacji samorządowej na takie prace. Dofinansowanie z Programu może wynieść maksymalnie 98% wartości inwestycji, a minimalny wkład własny - 2%. Wnioski będą mogły być składane w aplikacji Polski Ład udostępnionej przez BGK, w jednej z trzech kategorii: • do 150 000 zł • do 500 000 zł • do 3 500 000 zł. Więcej informacji na stronie: https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/programy/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow/
Fundusz Termomodernizacji i Remontów (BGK)	Podstawowym celem Funduszu Termomodernizacji i Remontów jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	W przypadku obiektów zabytkowych możliwe jest uzyskanie premii remontowej stanowiącej 60% kosztów przedsięwzięcia remontowego. Beneficjentem premii remontowej są właściciele lub zarządcy budynków wielorodzinnych, których użytkowanie rozpoczęto: • przed dniem 14 sierpnia 1961 r. lub co najmniej 20 lat przed dniem złożenia wniosku o premię remontową do banku kredytującego oraz • budynek ten należy do społecznej inicjatywy mieszkaniowej lub towarzystwa budownictwa społecznego; • budynek ten został wybudowany przy wykorzystaniu kredytu udzielonego przez BGK na podstawie wniosków o kredyt złożonych do dnia 30 września 2009 r. lub przy wykorzystaniu finansowania zwrotnego w rozumieniu ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego bez względu na status prawny, z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych. Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.bgk.pl/podmioty-ryнку-mieszkaniowego/modernizacja-i-rewitalizacja/premia-remontowa-z-funduszu-termomodernizacji-i-remontow/?gclid=Cj0KCQjwjaYBhDIARIsAO8Pke0Bc9zj_SXOzpDG7-pyqSOtQjEU2wf4z-NAibrbbOxX50gy_mYuPM8aAk8uEALw_wcB
Finansowanie z fundacji	Istnieje pozyskiwanie funduszy zewnętrznych pochodzących z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange. Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze stron: https://www.fundacjalotto.pl/ http://fundacjakghm.pl/ https://fundacja.pgnig.pl/ https://fundacja.orange.pl/ https://fundacja.santander.pl/ https://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index.htm https://www.fundacjapkobp.pl/ https://www.pekao.com.pl/o-banku/odpowiedzialnosc-spoleczna/fundacja-banku.html#

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Polska Cerekiew,
- kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy.

Gmina planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków w latach obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami. W budżecie miasta zabezpieczone są co roku środki przeznaczone na zabytki, co jest uzależnione od potrzeb wnioskodawców i możliwości budżetowych gminy.

Zgodnie z art. 81 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dn. 23 lipca 2003 roku dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa w trybie i na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Załącznik nr I – Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Aneks numer 1 – wykaz zabytków nieruchomych

Tabela 9. Wykaz zabytków nieruchomych.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja
1.	Ciężkowice	Kapliczka	ul. Szkolna, naprzeciw posesji nr 18 Działka ewid. nr 1346
2.	Ciężkowice	Pałac	ul. Szkolna 27 Działka ewid. nr 1364/1
3.	Ciężkowice	Park pałacowy z aleją	od ul. Szkolnej w kierunku południowym, wokół pałacu Działka ewid. nr 1364/4, 1364/6, 1364/3, 1364/1, 1366, 1364/5, 1384
4.	Ciężkowice	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 16 Działka ewid. nr 1337/2
5.	Ciężkowice	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 20 (daw. 14) Działka ewid. nr 1335/1
6.	Ciężkowice	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 22 (daw. 16) Działka ewid. nr 1335/1
7.	Dzielawy	Kapliczka	ul. Kolejowa obok posesji nr 56 Działka ewid. nr 11/1
8.	Dzielawy	Kapliczka	ul. Kolejowa 34 Działka ewid. nr 22
9.	Dzielawy	Dom mieszkalny	ul. Kolejowa 26 Działka ewid. nr 23
10.	Dzielawy	Dworzec kolejowy	ul. Kolejowa 30 Działka ewid. nr 150/4
11.	Dzielawy	Dom mieszkalny	ul. Kolejowa 46 Działka ewid. nr 17/2
12.	Dzielawy	Dom mieszkalny	ul. Kolejowa 72 Działka ewid. nr 4
13.	Grzędzin	Cmentarz rzymsko – katolicki	ul. Kościelna na wzgórzu za kościołem Działka ewid. nr 405
14.	Grzędzin	Cmentarz przykościelny	ul. Kościelna Przy kościele parafialnym Działka ewid. nr 29
15.	Grzędzin	Kaplica cmentarna	ul. Kościelna Przy kościele parafialnym Działka ewid. nr 29
16.	Grzędzin	Kapliczka	ul. Polna 33 Działka ewid. nr 9
17.	Grzędzin	Kapliczka	ul. Raciborska 31 Działka ewid. nr 147
18.	Grzędzin	Kościół parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła	ul. Kościelna Przy kościele parafialnym Działka ewid. nr 29

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja
19.	Grzędzin	Dom mieszkalny	ul. Kościelna 1 Działka ewid. nr 171
20.	Grzędzin	Dom mieszkalny, sklep	ul. Kościelna 11 Działka ewid. nr 176
21.	Grzędzin	Plebania	ul. Polna 1 Działka ewid. nr 30
22.	Grzędzin	Dom mieszkalny	ul. Raciborska 29 Działka ewid. nr 148
23.	Grzędzin	Dom mieszkalny	ul. Raciborska 30 Działka ewid. nr 335
24.	Grzędzin	Dom mieszkalny	ul. Raciborska 55 Działka ewid. nr 253
25.	Jaborowice	Dom mieszkalny	Jaborowice 12 Działka ewid. nr 239
26.	Jaborowice	Dom mieszkalny (ob. nieużytkowany)	Jaborowice 14 Działka ewid. nr 237
27.	Jaborowice	Dom mieszkalny (ob. nieużytkowany)	Jaborowice 32 Działka ewid. nr 229
28.	Jaborowice	Dom mieszkalny (ob. nieużytkowany)	Jaborowice 45 Działka ewid. nr 95
29.	Jaborowice	Dom mieszkalny	Jaborowice 54 Działka ewid. nr 212/1
30.	Jaborowice	Dom mieszkalny	Jaborowice 61 Działka ewid. nr 115
31.	Jaborowice	Kapliczka	Jaborowice obok domu nr 37 Działka ewid. nr 86
32.	Koza	Dom mieszkalny	Koza 3 Działka ewid. nr 187
33.	Koza	Dom mieszkalny	Koza 12 Działka ewid. nr 108/3
34.	Koza	Kapliczka	obok posesji nr 14 Działka ewid. nr 110/2
35.	Ligota Mała	Kapliczka	przy posesji nr 19 Działka ewid. nr 219
36.	Ligota Mała	Kapliczka	pomiędzy posesją nr 41 a 45 Działka ewid. nr 194
37.	Ligota Mała	Dom mieszkalny	Ligota Mała 36 Działka ewid. nr 115
38.	Ligota Mała	Garaż d. dom	Ligota Mała 47 Działka ewid. nr 196
39.	Łaniec	Kapliczka	między ul. Raciborską 24 i 26 Działka ewid. nr 108/3
40.	Łaniec	Kapliczka	Róg ul. Polnej i Raciborskiej Działka ewid. nr 80

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja
41.	Łaniec	Dom mieszkalny	ul. Raciborska 6 Działka ewid. nr 57/2
42.	Łaniec	Dom mieszkalny	ul. Raciborska 19 Działka ewid. nr 906
43.	Łaniec	Dom mieszkalny	ul. Raciborska 30 Działka ewid. nr 120
44.	Mierzęcín	Kapliczka	obok posesji nr 22 Działka ewid. nr 793
45.	Polska Cerekiew	Pozostałości Parku Krajobrazowego wokół ruin zamku	ul. K. Miarki/ Zwycięstwa Działka ewid nr 1452/14, 1447/39, 1449/3
46.	Polska Cerekiew	Wieża Bramna Zamku	ul. Rynek Działka ewid. nr 1452/14
47.	Polska Cerekiew	Cmentarz Przykościelny w obrębie muru kościelnego	Ul. Ligonía w obrębie muru otaczającego kościół parafialny Działka ewid. nr 581
48.	Polska Cerekiew	Cmentarz rzymsko - katolicki	na wzniesieniu za kościołem parafialnym Działka ewid. nr 1454
49.	Polska Cerekiew	Figura św. Jana Nepomucena	ul. Raciborska obok nr 3 Działka ewid. nr 1447/48
50.	Polska Cerekiew	Kościół Parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	ul. Ligonía Działka ewid. nr 581
51.	Polska Cerekiew	Ogrodzenie z bramą kościół parafialnego	Ul. Ligonía Działka ewid. nr 581
52.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny (ob. Plebana)	ul. Ligonía 1 Działka ewid. nr 577
53.	Polska Cerekiew	Ruiny Zamku	ul. Karola Miarki 2 Działka ewid. nr 1452/14
54.	Polska Cerekiew	Dworzec Kolejowy	ul. Dworcowa 30 Działka ewid. nr 768/5
55.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny (ob. Dom Kultury)	ul. Kozielska 3 Działka ewid. nr 474/2
56.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Ligonía 17 Działka ewid. nr 569/2
57.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Miarki 6 Działka ewid. nr 653
58.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Miarki 14 Działka ewid. nr 657
59.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Miarki 23 Działka ewid. nr 624
60.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Miarki 27 Działka ewid. nr 626
61.	Polska Cerekiew	Kapliczka	ul. Pocztowa 4 Działka ewid. nr 491/4
62.	Polska Cerekiew	Pocztą	ul. Pocztowa 4 Działka ewid. nr 491/4

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja
63.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 1 Działka ewid. nr 1452/14
64.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 3 Działka ewid. nr 1452/14
65.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 4 Działka ewid. nr 587/2
66.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 5 Działka ewid. nr 1452/14
67.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 6 Działka ewid. nr 586
68.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 7 Działka ewid. nr 1452/14
69.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 9 Działka ewid. nr 1452/14
70.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 11 Działka ewid. nr 1452/14
71.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 14 Działka ewid. nr 482/2
72.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Rynek 16 Działka ewid. nr 479
73.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa 4 Działka ewid. nr 1566
74.	Polska Cerekiew	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa 19 Działka ewid. nr 727/1
75.	Polska Cerekiew	Wieża ciśnień	ul. Ciepłodska Działka ewid. nr 768/15
76.	Witosławice	Kapliczka	ul. Kozielska między 48 i 50 Działka ewid. nr 163
77.	Witosławice	Dom mieszkalny	ul. Kozielska 22 Działka ewid. nr 192
78.	Witosławice	Dom mieszkalny	ul. Kozielska 39 Działka ewid. nr 200/1
79.	Wronin	Dom mieszkalny	ul. Głębczycka 24 Działka ewid. nr 963
80.	Wronin	Kapliczka	ul. Głębczycka 47 Działka ewid. nr 451
81.	Wronin	Dom mieszkalny w zespole folwarcznym	ul. Głębczycka 9 Działka ewid. nr 495/6
82.	Wronin	Dom mieszkalny w zespole folwarcznym	ul. Głębczycka 12 (daw. 13) Działka ewid. nr 491
83.	Wronin	Dom mieszkalny	ul. Głębczycka 71 Działka ewid. nr 947
84.	Wronin	Dom mieszkalny	ul. Głębczycka 75 Działka ewid. nr 840
85.	Zakrzów	Układ urbanistyczny	
86.	Zakrzów	Cmentarz przykościelny	w obrębie muru otaczającego kościół parafialny Działka ewid. nr 665
87.	Zakrzów	Cmentarz rzymsko – katolicki	Działka ewid. nr 474

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja
88.	Zakrzów	Dom przedpogrzebowy	ul. Chopina Działka ewid. nr 474
89.	Zakrzów	Dwór	Ul. Chopina 56 Działka ewid nr 413/4
90.	Zakrzów	Kapliczka	ul. Chopina 80 przy bramie wjazdowej Działka ewid. nr 424
91.	Zakrzów	Kapliczka św. Jana Nepomucena	przy zbiegu ulic Chopina i Dworcowej Działka ewid. nr 553/1
92.	Zakrzów	Kościół Parafialny pw. św. Mikołaja	centrum wsi, ul. Chopina Działka ewid. nr 665
93.	Zakrzów	Obora/Spichlerz w Zespole	Ul. Chopina Działka ewid nr 413/8
94.	Zakrzów	Stajnia/Spichlerz w Zespole	Ul. Chopina Działka ewid nr 415/3
95.	Zakrzów	Spichlerz w Zespole	Ul. Chopina Działka ewid nr 413/8
96.	Zakrzów	Pałac	Ul. Parkowa Działka ewid nr 364/2
97.	Zakrzów	Park	Ul. Parkowa Działka ewid nr 364/2
98.	Zakrzów	Plebania	ul. Chopina 118 Działka ewid. nr 443
99.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 3 Działka ewid. nr 916
100.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 14 Działka ewid. nr 929
101.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 34 Działka ewid. nr 734
102.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 38 Działka ewid. nr 732
103.	Zakrzów	Zagroda (mieszkalny, gospodarczy, stodoła)	ul. Chopina 48 Działka ewid. nr 714
104.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 61 Działka ewid. nr 703
105.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 70 Działka ewid. nr 416
106.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 87 Działka ewid. nr 662
107.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 106 Działka ewid. nr 438
108.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 112 Działka ewid. nr 441
109.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Chopina 116 Działka ewid. nr 442
110.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Kościelna 17 Działka ewid. nr 669
111.	Zakrzów	Dom Mieszkalny	ul. Kościelna 19 Działka ewid. nr 668

Aneks numer 2 – wykaz zabytków archeologicznych

Tabela 10. Wykaz zabytków archeologicznych.

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
1.	Ciężkowice	1	Obozowisko, osada	Mezolit, neolit, średniowiecze		Położone ok. 350 m. na południe od stacji kolejowej Ciężkowice, na terenie cukrowni Ciężkowice
2.	Ciężkowice	2	Ślad osadnictwa, osada?	Neolit, pradzieje		Położone ok. 650 m. Na południowy wschód od stacji kolejowej w Ciężkowicach, ok. 150 m na zachód od punktu wysokościowego 232,8
3.	Ciężkowice	3	Ślad osadnictwa	neolit		Brak lokalizacji
4.	Ciężkowice	4	Punkt osadniczy	Epoka kamienia		Brak lokalizacji
5.	Ciężkowice	5	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Brak lokalizacji
6.	Ciężkowice	6	Punkt osadniczy	Epoka kamienia		Brak lokalizacji
7.	Ciężkowice	7	Punkt osadniczy	Epoka kamienia		Po zachodniej stronie skrzyżowania szosy z Ciężkowic do Szonowic z szosą z Łan
8.	Ciężkowice	10	Punkt osadniczy	Epoka kamienia		Brak lokalizacji
9.	Ciężkowice	11	Obozowisko?	Epoka kamienia		Położone ok. 500 m na południowy wschód od zabudowań PGR-u Długie Pole, ok. 250 m. na północ od lasu
10.	Ciężkowice	12	Punkt osadniczy	Epoka kamienia		Brak lokalizacji
11.	Ciężkowice	13	Ślad osadnictwa	pradzieje		Położone ok. 950 m na wschód od zabudowań PGR-u
12.	Ciężkowice	14	Ślad osadnictwa	neolit		Położone ok. 1500 m na północ od zabudowań PGR-u Długie Pole, przy punkcie wysokościowym 241,8, po zachodniej stronie drogi polnej
13.	Ciężkowice	15	Ślad osadnictwa	neolit		Brak lokalizacji
14.	Ciężkowice	16	Ślad osadnictwa, punkt osadniczy	Kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka, wczesne średniowiecze		Położone ok. 750 m na południowy wschód od zabudowań PGR-u Długie Pole
15.	Ciężkowice	17	Punkt osadniczy, osada	Neolit, kultura łużycka (III-IV okres epoki		Położone ok. 150 m na północ od majątku w Ciężkowicach, na południe od stawu

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
				brązu), XIV w.		
16.	Ciężkowice	18	Punkt osadniczy, ślad osadnictwa	Kultura łużycka (epoka brązu), XIV-XV w.		Położone ok. 100 m na północ od skrzyżowania zlokalizowanego w centrum wsi, po zachodniej stronie szosy do Polskiej Cerekwi
17.	Ciężkowice	19	Punkt osadniczy	neolit		Położone ok. 1400 m na północ od skrzyżowania szosy z Ciężkowic do Szonowic z szosą do Łan, ok. 100 m na zachód od lasu
18.	Ciężkowice	20	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia, XIV-XV w.		Położone ok. 1100 m na północ od skrzyżowania szosy z Ciężkowic do Szonowic z szosą do Łan, ok. 100 m na zachód od lasu
19.	Ciężkowice	21	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Położone przy drodze polnej z Ciężkowic do Łan, przy zabudowaniach PGR-u zlokalizowanego przy tej drodze
20.	Ciężkowice	22	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Położone po wschodniej stronie szosy z Ciężkowic do Szonowic, ok. 500 m na północny zachód od szosy z Ciężkowic do Szonowic
21.	Ciężkowice	23	Ślad osadnictwa, punkt osadniczy	Neolit, kultura przeworska (faza D)		Położone ok. 250 m na południe od majątku w Ciężkowicach, ok. 150 m na zachód od szosy z Ciężkowic do Szonowic
22.	Ciężkowice	24	Ślad osadnictwa, osada	Epoka kamienia, kultura lateńska		Położone ok. 1600 m na południe od skrzyżowania zlokalizowanego w centrum wsi
23.	Ciężkowice	25	osada	Kultura amfor kulistych		Położone ok. 150 m na zachód od drogi polnej z Ciężkowic do Witosławic, ok. 750 m na południe od majątku w Ciężkowicach
24.	Ciężkowice	26	Osada?, ślad osadnictwa	Neolit, XV w.		Położone ok. 150 m na zachód od szosy z Ciężkowic do Szonowic, ok. 1750 m na południe od stacji kolejowej w Ciężkowicach
25.	Dzielawy	1	Punkt osadniczy	paleolit		Położone ok. 150 m na zachód od szosy z Ciężkowic do Szonowic, ok. 1750 m na południe od stacji kolejowej w Ciężkowicach
26.	Dzielawy	2	grodzisko	Wczesne średniowiecze	A-307/70	Dz. Gr. nr 216, 218

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
27.	Dzielawy	3	Punkt osadniczy	paleolit		Położone ok. 750 m na północny zachód od skrzyżowania drogi Dzielawy-Wronin z szosą z Grzędzina w centrum wsi przy cieku wodnym
28.	Dzielawy	4	Ślad osadnictwa	neolit		Brak lokalizacji
29.	Dzielawy	6	Cmentarzysko szkieletowe	średniowiecze		Brak lokalizacji
30.	Dzielawy	11	osada	IX-XI w.		Brak lokalizacji
31.	Dzielawy	12	Cmentarzysko rzędowe	XIII w.		Położone ok. 750 m na zachód od stacji kolejowej w Dzielawach, ok. 200 m na północ od torów kolejowych
32.	Dzielawy	13	Cmentarzysko szkieletowe	Średniowiecze		Brak lokalizacji
33.	Dzielawy	14	Ślad osadnictwa, punkt osadniczy	Paleolit, neolit, średniowiecze		Brak lokalizacji
34.	Dzielawy	15	Osada?, grób szkieletowy	Kultura ceramiki sznurowej		Brak lokalizacji
35.	Dzielawy	16	Osada?, ślad osadnictwa	Kultura pucharów lejkowatych, VIII-X w		Położone po zachodniej stronie torów kolejowych, ok. 1300 m na północny wschód od stacji kolejowej w Dzielawach
36.	Dzielawy	17	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Położone ok. 300 m na zachód od torów kolejowych, ok. 1300 m na północ od stacji kolejowej w Dzielawach
37.	Dzielawy	18	Ślad osadnictwa, osada	Kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka (V okres epoki brązu/halsztat)		Położone ok. 350 m na zachód od torów kolejowych, ok. 1200 m na północ od stacji kolejowej w Dzielawach
38.	Dzielawy	19	osada	Kultura pucharów lejkowatych		Położone po zachodniej stronie torów kolejowych, ok. 1100 m na północny wschód od stacji kolejowej w Dzielawach
39.	Dzielawy	20	osada	Kultura pucharów lejkowatych		Położone ok. 250 m na zachód od torów kolejowych, ok. 100 m na północ od stacji kolejowej w Dzielawach
40.	Dzielawy	21	Punkt osadniczy	neolit		Położone ok. 250 m na zachód od torów kolejowych, ok. 100 m na północny wschód od stacji kolejowej w Dzielawach
41.	Dzielawy	22	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia, XIV-XV w		Położone ok. 100 m na zachód od torów kolejowych, ok. 750 m

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
						na północny wschód od stacji kolejowej w Dzielawach
42.	Dzielawy	23	Punkt osadniczy, ślad osadnictwa	Neolit, kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich)		Położone po wschodniej stronie torów kolejowych, ok. 1000 m na północny wschód od stacji kolejowej w Dzielawach
43.	Dzielawy	24	Ślad osadnictwa	Kultura ceramiki wstęgowej rytej		Położone ok. 200 m na wschód od torów kolejowych, ok. 500 m na północny wschód od stacji kolejowej w Dzielawach
44.	Dzielawy	25	Ślad osadnictwa	neolit		Położone ok. 200 m na wschód od torów kolejowych, ok. 1500 na północny zachód od stacji kolejowej w Dzielawach
45.	Dzielawy	26	Ślad osadnictwa	neolit		Położone ok. 500 m na zachód od skrzyżowania szosy Dzielawy-Wronin z drogą do Grzędzina, ok. 750 m na zachód od stacji kolejowej w Dzielawach
46.	Dzielawy	27	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Położone ok. 500 m na północny zachód od skrzyżowania szosy Dzielawy-Wronin z drogą do Grzędzina, ok. 100 m na północ od torów kolejowych
47.	Grzędzin	3	Ślad osadnictwa	neolit		Brak lokalizacji
48.	Grzędzin	4	Obozowisko, osada	Epoka kamienia, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Położone ok. 50 na północny zachód od kościoła w Grzędzinie
49.	Grzędzin	5	Ślad osadnictwa	neolit		Brak lokalizacji
50.	Grzędzin	6	Ślad osadnictwa	średniowiecze		Ok. 250 m na południowy wschód od kościoła w Grzędzinie, ok. 125 na wschód od drogi do szosy Jastrzębie Modzurów
51.	Grzędzin	7	Obozowisko?	paleolit		Brak lokalizacji
52.		8	Obozowisko?	paleolit		Ok. 350 na zachód od cmentarza w Grzędzinie, na wyniesieniu o nocie 232,6
53.	Grzędzin	12	Punkt osadniczy	Neolit, kultura łużycka (halsztat)		Brak lokalizacji
54.	Grzędzin	13	Ślad osadnictwa, osada?	Neolit, wczesne średniowiecze		Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
55.	Grzędzin	14	Osada?	Kultura lateńska, średniowiecze		Ok. 300 m na północ od kościoła w Grzędzinie, za zabudowaniami
56.	Grzędzin	15	Ślad osadnictwa	Neolit, XIV-XV w.		Ok. 750 m na wschód od kościoła w Grzędzinie, ok. 100 m na wschód od szosy z Grzędzina do Modzurowa
57.	Grzędzin	16	Osada	Neolit, epoka brązu, kultura lateńska		Ok. 1000 m na wschód od cmentarza w Grzędzinie, ok. 150 m na wschód od szosy z Grzędzina do Modzurowa
58.	Grzędzin	17	Punkt osadniczy, osada	Kultura pucharów lejkowatych, kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich)		Ok. 1300 m na wschód od cmentarza w Grzędzinie, ok. 500 m na wschód od szosy z Grzędzina do Modzurowa
59.	Grzędzin	18	Osada, punkt osadniczy	Kultura lateńska, XIV-XV w.		Ok. 500 m na wschód od kościoła w Grzędzinie, 70 m na zachód od szosy z Grzędzina do Modzurowa
60.	Jaborowice	1	Ślad osadnictwa, osada	Kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), XIV-XV		Dz.Gr. nr 366
61.	Jaborowice	2	Punkt osadniczy	neolit		Brak lokalizacji
62.	Jaborowice	3	Punkt osadniczy	Neolit, kultura łużycka (III okres epoki brązu – okres lateński)		Brak lokalizacji
63.	Jaborowice	4	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Dz. Gr. Nr 187
64.	Jaborowice	6	Punkt osadniczy	neolit		Ok. 800 m na południe od ruin stacji kolejowej Jaborowice, na południe od drogi do PGR-u Kochanice
65.	Jaborowice	7	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Dz.Gr. nr 329
66.	Jaborowice	8	osada	Kultura łużycka (epoka brązu), kultura przeworska (faza C1-C3)		Dz.Gr. nr 251, 252
67.	Jaborowice	9	Ślad osadnictwa	neolit		Ok. 1000 m na południe od skrzyżowania szosy z Jaborowic

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
						do Polskiej Cerekwi z torami kolejowymi
68.	Jaborowice	10	Ślad osadnictwa	neolit		Ok. 850 m na południe od skrzyżowania szosy z Jaborowic do Polskiej Cerekwi z torami kolejowymi
69.	Jaborowice	11	Ślad osadnictwa	Kultura pucharów lejkowatych		Ok. 500 m na południe od skrzyżowania szosy z Jaborowic do Polskiej Cerekwi z torami kolejowymi
70.	Ligota Mała	1	osada	Kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Brak lokalizacji
71.	Ligota Mała	4	Ślad osadnictwa, osada?	Neolit, epoka brązu		Brak lokalizacji
72.	Ligota Mała	6	osada	Kultura lateńska (okres lateński), kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), XII XIII w.		Brak lokalizacji
73.	Ligota Mała	7	Ślad osadnictwa	Kultura lateńska (okres lateński)		Brak lokalizacji
74.	Ligota Mała	8	Ślad osadnictwa, osada	Neolit, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), średniowiecze		Ok. 350 m na zachód od skrzyżowania szosy Ligota Mała-Polska Cerekiew (po północnej stronie) z szosą z Połowy
75.	Ligota Mała	10	Ślad osadnictwa, osada	Epoka kamienia, kultura przeworska (faza C1-C3), 2 poł. XIII i XIV w.		Dz.Gr. nr 261, 265
76.	Ligota Mała	11	osada	Kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka (V okres epoki brązu/halsztat), kultura przeworska (późny okres wpływów Rzymskich) XIV-XV w.		Dz.Gr. nr 280, 281
77.	Ligota Mała	12	Ślad osadnictwa	Neolit, XIV-XV w		Dz.Gr. nr 280, 281
78.	Ligota Mała	13	Ślad	neolit		Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
			osadnictwa			
79.	Ligota Mała	14	osada	Kultura lateńska, kultura przeworska (XIV w), średniowiecze		Brak lokalizacji
80.	Ligota Mała	15	osada	Kultura łużycka (epoka brązu), średniowiecze		Brak lokalizacji
81.	Ligota Mała	16	Ślad osadnictwa	neolit		Brak lokalizacji
82.	Ligota Mała	17	grób	neolit		Brak lokalizacji
83.	Ligota Mała	18	osada	Kultura łużycka (V okres epoki brązu/halsztat)		Brak lokalizacji
84.	Ligota Mała	19	Osada?	Kultura lateńska		Brak lokalizacji
85.	Ligota Mała	20		Kultura lateńska		Brak lokalizacji
86.	Ligota Mała	21	osada	pradzieje		Ok. 600 m na zachód od skrzyżowania szosy Ligota Mała-Polska Cerekiew (po południowej stronie) z szosą z Połowy
87.	Ligota Mała	22	Osada, ślad osadnictwa	Kultura lateńska, pradzieje, X-XI w.		Ok. 100 m na północny wschód od małego stawu (sadzawki) położonego w centrum wsi, ok. 100 m na południe od stanowiska nr 21
88.	Ligota Mała	23	Osada, ślad osadnictwa	Kultura łużycka (IV-V okres epoki brązu), XIV-XV w.		Ok. 150 m na wschód od południowego brzegu małego stawu położonego w centrum wsi, ok. 550 m na południowy zachód od skrzyżowania szosy Ligota Mała – Polska Cerekiew z szosą z Połowy
89.	Ligota Mała	24	Osada, punkt osadniczy	Kultura łużycka,(halsztat D), 2 poł. XIII i XIV w.		Ok. 200 m na południowy wschód od małego stawu położonego w centrum wsi, ok. 100 m na wschód od szosy Ligota Mała – Chrósty
90.	Ligota Mała	25	osada	Kultura łużycka(epoka brązu)		Ok. 250 m na południowy wschód od małego stawu położonego w centrum wsi, ok. 200 m na wschód od szosy Ligota Mała-Chrósty
91.	Ligota Mała	26	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Dz.Gr. nr 94
92.	Ligota Mała	27	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Dz.Gr. nr 48
93.	Łaniec	B	Stanowisko nieokreślone	Mezolit, neolit, średniowiecze	A-565/80	Dz.Gr. nr 49,50

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
94.	Łaniec	C	Stanowisko nieokreślone	Paleolit, neolit	A-564/80	Dz.Gr. nr 57/2
95.	Łaniec	F	Stanowisko nieokreślone	Kultura pucharów lejkowatych	A-573/80	Dz.Gr. nr 40, 41
96.	Polska Cerekiew	1	osada	Kultura pucharów lejkowatych, średniowiecze		Brak lokalizacji
97.	Polska Cerekiew	2	osada	Kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka (epoka brązu), kultura łużycka (okres wpływów rzymskich)	A-42/65	Dz.Gr. nr 1459/6,1460
98.	Polska Cerekiew	3	osada	Neolit, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Ok. 550 m na północny wschód od kościoła w Polskiej Cerekwi, za zabudowaniami położonymi przy północnym krańcu wsi
99.	Polska Cerekiew	4	osada	Kultura łużycka (epoka brązu)		Ok. 1500 na południowy zachód od kościoła w Polskiej Cerekwi, ok. 350 m na zachód od torów kolejowych, ok. 500 m na południowy wschód od punktu wysokościowego 215, 5
100.	Polska Cerekiew	5	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia, kultura lateńska, kultura przeworska (IV?)		Ok. 1250 m na południe od kościoła w Polskiej Cerekwi, ok. 50 m na zachód od torów kolejowych
101.	Polska Cerekiew	6	Punkt osadniczy, ślad osadnictwa	Neolit, kultura lateńska, kultura przeworska (IV)		Ok. 1000 m na południowy zachód od kościoła w Polskiej Cerekwi, ok. 350 m na zachód od torów kolejowych
102.	Polska Cerekiew	7	Ślad osadnictwa, osada	Epoka kamienia, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Ok. 850 na zachód od kościoła w Polskiej Cerekwi, ok. 200 m na zachód od drogi do Dzielaw
103.	Polska Cerekiew	8	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Ok. 500 m na południowy zachód od majątku w Polskiej Cerekwi, ok. 550 m od torów kolejowych
104.	Polska Cerekiew	11	Osada?	Wczesne średniowiecze		Brak lokalizacji
105.	Polska	12	Osada?	Wczesne		Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
	Cerekiew			średniowiecze		
106.	Polska Cerekiew	13	Osada?	Wczesne średniowiecze		Brak lokalizacji
107.	Polska Cerekiew	14	Ślad osadnictwa	Neolit		Brak lokalizacji
108.	Polska Cerekiew	15	cmentarzysko	Kultura łużycka (halsztat)		Brak lokalizacji
109.	Polska Cerekiew	16	Ślad osadnictwa	Epoka brązu		Brak lokalizacji
110.	Polska Cerekiew	17	Ślad osadnictwa, osada hutnicza	Neolit, kultura przeworska (C D)		Ok. 1350 m na północny wschód od kościoła w Polskiej Cerekwi, ok. 100 na południe od drogi z Polskiej Cerekwi do Nieznaszyna
111.	Polska Cerekiew	18	osada	Kultura przeworska (faza C)		Ok. 950 na północny wschód od kościoła w Polskiej Cerekwi, ok. 200 m na północ od drogi z Polskiej Cerekwi do Nieznaszyna
112.	Polska Cerekiew	19	osada	Kultura łużycka (V okres epoki brązu/halsztat)		Ok. 350 m na północny wschód od kościoła w Polskiej Cerekwi, ok. 250 m na zachód od drogi z Polskiej Cerekwi do Długomiłowic
113.	Polska Cerekiew	20	Ślad osadnictwa, punkt osadniczy	Pradzieje, XIV XV w.		Ok. 500 m na zachód od zabudowań majątku w Polskiej Cerekwi, ok. 750 m na południowy zachód od kościoła w Polskiej Cerekwi
114.	Polska Cerekiew	21	osada	2 poł. XIII i XIV w.		Ok. 250 na zachód od zabudowań majątku w Polskiej Cerekwi, na północ od piaskowni
115.	Polska Cerekiew	22	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia		Dz. Gr. Nr 60/1
116.	Polska Cerekiew	23	Ślad osadnictwa	neolit		Brak lokalizacji
117.	Polska Cerekiew	24	osada	Kultura łużycka (halsztat D)		Ok. 650 m na południe od kościoła w Polskiej Cerekwi
118.	Polska Cerekiew	25	osada	Kultura łużycka (III-IV okres epoki brązu)		Ok. 600 m na południowy zachód od placu sportowego w Polskiej Cerekwi, ok. 200 m na zachód od punktu wysokościowego 225,9
119.	Polska Cerekiew	26	Ślad osadnictwa	Kultura pucharów lejkowatych		Ok. 850 m na zachód od majątku w Ciężkowicach, ok. 300 m na zachód od torów kolejowych, przy drodze z Polskiej Cerekwi do Dzielaw
120.	Polska Cerekiew	27	Ślad osadnictwa	neolit		Ok. 750 na południowy zachód od majątku w Ciężkowicach, ok. 200 m na zachód od torów

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
						kolejowych, ok. 100 m na wschód od drogi z Polskiej Cerekwi do Dzielaw
121.	Polska Cerekiew	28	osada	Kultura łużycka (IV-V okres epoki brązu)		Ok. 850 m na południowy zachód od majątku w Ciężkowicach, pomiędzy torami kolejowymi a drogą z Polskiej Cerekwi do Dzielaw
122.	Polska Cerekiew	29	Ślad osadnictwa, osada, punkt osadniczy	Epoka kamienia, kultura łużycka (epoka brązu), XIV-XV w.		Ok. 1000 m na południowy zachód od majątku w Ciężkowicach, ok. 100 m na zachód od drogi z Polskiej Cerekwi do Dzielaw
123.	Polska Cerekiew	30	Osada, Ślad osadnictwa	Neolit, kultura lateńska, średniowiecze		Brak lokalizacji
124.	Polska Cerekiew	31	Osada, ślad osadnictwa	Neolit, kultura łużycka (epoka brązu), wczesne średniowiecze		Brak lokalizacji
125.	Polska Cerekiew	32	Osada, ślad osadnictwa	Neolit, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), wczesne średniowiecze		Ok. 450 m na południowy wschód od kościoła w Polskiej Cerekwi, ok. 500 m na północny zachód od stacji kolejowej w Polskiej Cerekwi
126.	Polska Cerekiew	33	Ślad osadnictwa, osada	Epoka kamienia, kultura łużycka (epoka brązu), kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Ok. 750 m na północny wschód od stacji kolejowej w Polskiej Cerekwi, ok. 150 m na południe od lasu, w zakolu cieku wodnego
127.	Polska Cerekiew	34	Ślad osadnictwa	nieokreślona		Ok. 500 na wschód od stacji kolejowej w Polskiej Cerekwi, przy torach kolejowych
128.	Polska Cerekiew	35	Osada, punkt osadniczy	Kultura pucharów lejkowatych, kultura przeworska (faza D)		Ok. 700 m na południowy wschód od stacji kolejowej w Polskiej Cerekwi, ok. 1100 m na północny wschód od majątku w Ciężkowicach, ok. 250 m na północ od punktu wysokościowego 232, 8
129.	Polska Cerekiew	36	Punkt osadniczy	Kultura nieokreślona		Brak lokalizacji
130.	Witosławice	1	osada	Kultura nieokreślona		Brak lokalizacji
131.	Witosławice	4	Ślad osadnictwa	Średniowiecze		Brak lokalizacji
132.	Witosławice	6	osada	Neolit		Brak lokalizacji

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
133.	Witosławice	7	cmentarzysko	Kultura nieokreślona		Brak lokalizacji
134.	Witosławice	8	grób	Kultura nieokreślona		Brak lokalizacji
135.	Witosławice	9	Ślad osadnictwa	Neolit, wczesne średniowiecze		Brak lokalizacji
136.	Witosławice	10	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia, pradzieje, XIV XV w.		Ok. 1100 m na północny zachód od skrzyżowania szosy Ciężkowice Szonowice z szosą z Łanów, ok. 100 m na południe od punktu wysokościowego 237,2
137.	Witosławice	11	Punkt osadniczy	Krąg kultur wstęgowych (neolit), XIV XV w.		Ok. 300 m na północny wschód od skrzyżowania drogi polnej z Ciężkowic z szosą, ok. 200 m na północ od punktu wysokościowego 212,3
138.	Witosławice	12	Ślad osadnictwa, osada	Epoka kamienia, XIV w.		Ok. 1000 m na zachód od skrzyżowania szosy Ciężkowice Szonowice z szosą z Łanów
139.	Witosławice	13	osada	XIV-XV w.		Ok. 750 m na wschód od stacji kolejowej w Dzielawach
140.	Witosławice	14	Ślad osadnictwa, osada, punkt osadniczy	Epoka kamienia, kultura lateńska, X-XII w., XIV XV w.		Ok. 500 m na południowy wschód od stacji kolejowej w Dzielawach, ok. 1900 na zachód od PGR-u Długie Pole
141.	Witosławice	15	osada	XIV-XV w.		Ok. 850 m. Na południowy wschód od stacji kolejowej w Dzielawach, ok. 1900 m. Na zachód od PGR u Długie Pole
142.	Witosławice	16	Punkt osadniczy	Kultura łużycka, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Brak lokalizacji
143.	Witosławice	17	Punkt osadniczy	neolit		Brak lokalizacji
144.	Witosławice	18	Punkt osadniczy	Wczesne średniowiecze		Brak lokalizacji
145.	Witosławice	19	Punkt osadniczy	Neolit, kultura łużycka		Brak lokalizacji
146.	Witosławice	20	osada	Kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Brak lokalizacji
147.	Wronin	1	Grób popielnicowy	Kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Brak lokalizacji
148.	Wronin	2	Punkt	pradzieje		Położone po zachodniej stronie

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
			osadniczy			szosy z Wronina do Radoszowy, ok. 300 m na wschód od punktu wysokościowego 235, przy lesie, przy nieistniejącym już majątku
149.	Wronin	9	Grób ciałopalny	Kultura nieokreślona		Brak lokalizacji
150.	Wronin	10	skarb	Okres wpływów rzymskich		Brak lokalizacji
151.	Wronin	11	Ślad osadnictwa	Kultura ceramiki wstęgowej (neolit), neolit, kultura przeworska (okres wędrówek ludów)		Brak lokalizacji
152.	Wronin	12	osada	XI-XIII w.		Brak lokalizacji
153.	Wronin	13	Punkt osadniczy	Neolit, średniowiecze	A-562/80	Dz. Gr. Nr 885, 886/1, 887
154.	Wronin	14	Ślad osadnictwa	neolit	A-563/80	Dz. Gr. Nr 886/2, 885, 884
155.	Wronin	15	osada	neolit		Ok. 200 m na wschód od skrzyżowania szosy Wronin-Szczyty z szosą do Łańca
156.	Wronin	16	Osada?, ślad osadnictwa	Kultura przeworska (faza C), XIV-XV w.		Ok. 1500 m. Na północny zachód od majątku we Wroninie, ok. 300 m na zachód od szosy Wronin Radoszowy
157.	Wronin	17	Osada, ślad osadnictwa	Kultura przeworska (faza D), XIV-XV w.		Ok. 1600 m. Na północny zachód od majątku we Wroninie, ok. 100 m na wschód od szosy Wronin Radoszowy, ok. 200 m na zachód od torów kolejowych
158.	Wronin	18	Punkt osadniczy	XIV-XV w.		Ok. 1600 m na północny wschód od majątku we Wroninie, ok. 100 m. Na zachód od szosy Wronin Radoszowy
159.	Wronin	19	Punkt osadniczy	Kultura łużycka, XIII w.		Ok. 300 m na północ od majątku we Wroninie przy torach kolejowych
160.	Wronin	20	Punkt osadniczy	Neolit, XIV-XV w.		Ok. 650 m na zachód od majątku we Wroninie, na północ od zabudowań leżących przy drodze do Maciowakrzy
161.	Wronin	21	Osada, ślad osadnictwa, punkt osadniczy	Kultura łużycka (halsztat), XI-XII w., XIV-XV w.		Ok. 100 m na zachód od majątku we Wroninie, na zachód od szosy do Radoszowy, za zabudowaniami
162.	Wronin	22	Punkt	Kultura		Ok. 250 m na południowy

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
			osadniczy	przeworska (faza C), XIII w.		zachód od skrzyżowania szosy Wronin-Dzielawy
163.	Wronin	23	Ślad osadnictwa, osada	Krąg późnych kultur naddunajskich (neolit), kultura pucharów lejkowatych		Położone przy punkcie wysokościowym 236,7, ok. 400 m na południowy wschód od skrzyżowania szosy Wronin-Szczyty z szosa do Łaniec, ok. 200 m na północ od wybieżyska piasku
164.	Wronin	24	Punkt osadniczy	Kultura nieokreślona		Położone ok. 250 m na zachód od szosy z Wronina do Radoszowy, ok. 2750 m na północny zachód od centrum wsi
165.	Wronin	25	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia, późne średniowiecze		Dz. Gr. Nr 152/3
166.	Wronin	26	Punkt osadniczy	IX w.		Dz. Gr. Nr 152/3
167.	Wronin	27	Pracownia krzemieniarska	neolit		Dz. Gr. nr 636/1
168.	Zakrzów	1	Ślad osadnictwa	neolit		Brak lokalizacji
169.	Zakrzów	2	osada	neolit		Brak lokalizacji
170.	Zakrzów	3	Punkt osadniczy	Neolit, kultura łużycka (halsztat), średniowiecze		Brak lokalizacji
171.	Zakrzów	4	Punkt osadniczy, osada hutnicza			Brak lokalizacji
172.	Zakrzów	5	Cmentarzysko, ślad osadnictwa			Brak lokalizacji
173.	Zakrzów	6	Ślad osadnictwa, punkt osadniczy	Neolit, kultura łużycka (epoka brązu), średniowiecze		Brak lokalizacji
174.	Zakrzów	7	Ślad osadnictwa	Neolit		Brak lokalizacji
175.	Zakrzów	8	Grodzisko domniemane	Średniowiecze?		Brak lokalizacji
176.	Zakrzów	9	Osada, ślad osadnictwa	Kultura łużycka (epoka brązu), XIV-XV w.		Dz. Gr. Nr 344, 345
177.	Zakrzów	10	osada	Kultura pucharów lejkowatych		Dz. Gr. Nr 465/ 466/2
178.	Zakrzów	11	Osada, ślad osadnictwa	Kultura pucharów		Dz. Gr. Nr 475

Lp.	Miejscowość	Nr Stan.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
				lejkowatych, XIV-XV w		
179.	Zakrzów	12	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia, XI-XII w., XIV XV		Dz. Gr. Nr 568/2
180.	Zakrzów	13	Punkt osadniczy, ślad osadnictwa	Kultura ceramiki wstęgowej, XIV XV w.		Dz. Gr. Nr 610
181.	Zakrzów	14	Punkt osadniczy, ślad osadnictwa	XI-XII w., XIV XV w.		Dz. Gr. Nr 593
182.	Zakrzów	15	Ślad osadnictwa, osada	Epoka kamienia, XIII-XIV w.		Dz. Gr. Nr 308
183.	Zakrzów	16	Ślad osadnictwa, osada	Pradzieje, wczesne średniowiecze		Dz. Gr. Nr 307
184.	Zakrzów	17	Ślad osadnictwa, osada	Neolit, kultura lateńska, XIII XIV w.		Dz. Gr. Nr 288
185.	Zakrzów	18	Punkt osadniczy, osada, ślad osadnictwa	Neolit, kultura łużycka(epoka brązu), wczesne średniowiecze		Dz. Gr. Nr 914/2
186.	Zakrzów	19	Osada, ślad osadnictwa	Kultura pucharów lejkowatych, kultura łużycka (epoka brązu), kultura łużycka (późny okres wpływów rzymskich), XI XII w.		Dz. Gr. Nr 907
187.	Zakrzów	20	Ślad osadnictwa, punkt osadniczy	Epoka kamienia, XIV-XV w.		Dz. Gr. Nr 263
188.	Zakrzów	21	Ślad osadnictwa	Pradzieje, XIV XV w.		Dz. Gr. Nr 244
189.	Zakrzów	22	Punkt osadniczy	XIV-XV w.		Dz. Gr. Nr 245
190.	Zakrzów	23	Punkt osadniczy, osada	Kultura lateńska, XIII-XIV w.		Dz. Gr. Nr 245
191.	Zakrzów	24	Ślad osadnictwa	Kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)		Dz. Gr. Nr 54
192.	Zakrzów	25	Osada, ślad osadnictwa	Kultura łużycka, (III-IV okres		Dz. Gr., Nr 79

Lp.	Miejscowość	Nr Sta n.	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków	Lokalizacja
				epoki brązu), XIV-XV w.		
193.	Zakrzów	26	Ślad osadnictwa	Pradzieje, XIV- XV w.		Dz. Gr. Nr 119/4
194.	Zakrzów	27	osada	Kultura łużycka (epoka brązu)		Dz. Gr. Nr 118
195.	Zakrzów	28	Punkt osadniczy, ślad osadnictwa	Neolit, Dz. Gr. Nr 118 kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), X XII w.		Dz. Gr. Nr 201, 202, 203.

Spis tabel

TABELA 1. WYKAZ OBIEKTÓW UJĘTYCH W REJESTRZE ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA TERENIE GMINY POLSKA CEREKIEW.	28
TABELA 2. ZESTAWIENIE KAPLICZEK W GMINIE POLSKA CEREKIEW, ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW.	38
TABELA 3. WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH NALEŻĄCYCH DO GMINY POLSKA CEREKIEW.	40
TABELA 4. ZESTAWIENIE ZABYTKÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW.	41
TABELA 5. ZESTAWIENIE STANOWISK WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW.	50
TABELA 6. CELE OPERACYJNE I DZIAŁANIA PRZEWIDZIANE DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POLSKA CEREKIEW NA LATA 2025-2028.	56
TABELA 7. PRZYKŁADOWE MIERNIKI REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POLSKA CEREKIEW NA LATA 2025-2028.	61
TABELA 8. MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA ŹRÓDŁA DOFINANSOWANIA DZIAŁAŃ UJĘTYCH W GMINNYM PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY POLSKA CEREKIEW NA LATA 2025-2028.	63
TABELA 9. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH.	70
TABELA 10. WYKAZ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH.	75

Spis fotografii i rysunków

RYSUNEK 1. GRANICE ADMINISTRACYJNE GMINY POLSKA CEREKIEW.	22
--	----